

VASTUULLINEN TALOUSJOHTAMINEN
SUOMALAISTEN RAHOITUSALAN PÖRSSIYHTIÖIDEN
YRITYSVASTUURAPORTEISSA

Poltinora Aino

Opinnäytetyö
Liiketalouden koulutus
Tradenomi (AMK)

2021

Liiketalouden koulutus
Tradenomi (AMK)

Tekijä	Aino Poltinora	Vuosi	2021
Ohjaaja	Kaisa Lammi		
Työn nimi	Vastuullinen talousjohtaminen suomalaisten rahoitusalan pörssiyritysten yritysraporteissa		
Sivu- ja liitesivumäärä	49		

Opinnäytetyössä tarkastellaan vastuullista talousjohtamista ja miten se ilmenee suomalaisissa rahoitusalan pörssiyrityksissä. Tutkimukseen valitut yhtiöt ovat OP-ryhmä, Sampo Group, Aktia Group, Oma Säästöpankki ja Ålandsbanken. Tavoitteena on muodostaa yleinen katsaus kyseisen alan talousjohtamisen vastuullisuudesta ja sen raportoinnista. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään, onko valittujen yhtiöiden yritysraportoinnissa ja vastuullisessa talousjohtamisessa eroja. Tutkimuksen teoriaosuudessa käsitellään talousjohtamista, yritysten taloudellista vastuuta, yritysraportointia ja hyvää hallintotapaa (corporate governance).

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tulosten analysoinnissa ja jäsentämisessä käytettiin sisällönanalyysia. Sidosryhmäteoriaa käytettiin osana tutkimustulosten yhteenvetoa ja pohdintaa. Tutkimusaineisto koostui valittujen yhtiöiden vuoden 2020 yritysraporteista ja vuosikertomuksista, mikäli yritysraportti ei antanut riittävästi tietoa. Yritysraporteista tutkittiin taloudelliseen vastuuseen ja johtamiseen liittyviä teemoja. Pääteemoiksi nousivat vastuullinen sijoittaminen ja luotonanto, hyvä hallintotapa, verotus ja yleiset yritysraportointiin liittyvät tekijät ja standardit.

Tutkimustulosten mukaan suomalaisten rahoitusalan pörssiyritysten talousjohtaminen on pääosin vastuullista, mutta yritysraportoinnissa on vielä paljon kehitettävää. Yhtiöiden hyvän hallintotavan selvitykset olivat kattavampia verrattuna taloudellisen vastuun raportointiin. Raporttien vertailtavuudessa on vielä kehitettävää erilaisten raportointimallien ja raporttien vaihtelevien sisältöjen takia.

Taloudellinen vastuu ja sen johtaminen on rahoitusalan yritysten toiminnan keskiössä, ja se on kasvattanut merkitystään myös muilla toimialoilla. Sidosryhmien odotuksiin vastaaminen voi kuitenkin johtaa tuloksen manipulointiin ja tietojen vääristelyyn, jotta raportoidut luvut ja tiedot olisivat mahdollisimman hyviä. Vastuuraporttien tarkastelu ja tulosten analysointi suoritettiin mahdollisimman kriittisellä otteella. Aiheen tutkimisella voidaan selvittää mahdollisia puutteita yritysten talousjohtamisessa ja tunnistaa mahdollisia aukkoja yritysten taloudellisessa vastuussa.

Avainsanat talousjohtaminen, taloudellinen vastuu, hyvä hallintotapa, yritysraportointi

Business Management
Bachelor of Business Administration

Author	Aino Poltinora	Year	2021
Supervisor	Kaisa Lammi		
Subject of thesis	Responsible financial management in Finnish listed companies in the financial sector based on corporate responsibility reports		
Number of pages	49		

This thesis examines what responsible financial management is and how it is conducted in the chosen companies. The companies selected for the study are OP Financial Group, Sampo Group, Aktia Group, Oma Säästöpankki and Ålandsbanken. The purpose of this research is to create an overview of the responsibility of financial management in the financial sector. In addition, the research seeks to determine whether there are differences in the corporate responsibility reporting and responsible financial management between the selected companies. The theoretical part of the thesis deals with financial management, corporate financial responsibility and corporate governance.

The study was conducted as a qualitative study. Content analysis and stakeholder theory were used to analyse the results and to bring different aspects to explain the results. The main research material consisted of the 2020 corporate responsibility reports of the selected companies. Annual reports were also used if the corporate responsibility report did not provide enough information. Research material was collected from companies' websites which was sorted out to examine the themes related to financial responsibility and management. The main themes were responsible investment and lending, corporate governance, taxation and standards related to corporate responsibility reporting.

The result of the study shows that the financial management in chosen companies is mainly responsible but there is still much to improve. Corporate governance reports are more comprehensive compared to financial responsibility reports. The comparability of reports still needs to be improved due to different reporting models. The amount and variety of information alternates between the companies.

Financial responsibility and its management are the cornerstone of companies in the financial sector. However, meeting stakeholder expectations can lead to manipulation of numbers in the reports so that the outcome will be as good as possible. The analysis of responsibility reports was performed with the most critical approach possible. Researching this topic will show if there are deficiencies in the companies' financial management.

Key words responsible financial management, financial responsibility, corporate governance, corporate responsibility reporting

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Opinnäytetyön aiheen taustoitus.....	6
1.2	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	7
1.3	Tutkimukseen valitut yhtiöt.....	8
2	TALOUSJOHTAMINEN OSANA JOHTAMISJÄRJESTELMÄÄ	12
2.1	Talousjohtaminen	12
2.2	Talousjohtaminen käytännössä	13
2.3	Talousjohtaminen pörssiyrityksissä	15
3	TALOUSJOHTAMINEN JA VASTUULLISUUS.....	17
3.1	Yritysten taloudellinen vastuu	17
3.2	Rahoitusalan yritysten taloudellinen vastuu	19
3.3	Vastuullinen sijoittaminen	20
3.4	Vastuullinen luotonanto.....	21
3.5	Toiminnan läpinäkyvyys.....	21
3.6	Corporate governance	22
3.7	Yritysvastuuraportointi	23
3.8	Vastuullisen talousjohtamisen määritelmiä	25
3.9	Vastuullisen talousjohtamisen haasteita	26
3.10	Sidosryhmäteoria.....	26
4	TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	28
4.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	28
4.2	Valmiiden aineistojen käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä	28
4.3	Sisällönanalyysi	29
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	31
5.1	Yhtiöiden käyttämä raportointimalli ja vastuullisuusteemat	31
5.2	Vastuullinen sijoittaminen	34
5.3	Vastuullinen luotonanto.....	36
5.4	Verotus ja verojalanjälki	38
5.5	Corporate governance ja taloudellisen vastuun johtaminen.....	39
6	POHDINTA	42

6.1	Johtopäätökset ja pohdinta	42
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	45
6.3	Jatkotutkimusehdotukset	46
	LÄHTEET.....	47

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön aiheen taustoitus

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan vastuullista talousjohtamista yritysvastuuraporttien pohjalta viidessä suomalaisessa rahoitusalan pörssiyhtiössä. Valitut pörssi-yhtiöt ovat OP-Ryhmä, Sampo Group, Aktia Group, Oma Säästöpankki ja Ålandsbanken. Yhtiöiden valintaan vaikutti niiden laaja tunnettavuus ja niiden erilaiset liikevaihtoluokat. Tarkoituksena oli siis valita niin suuria kuin hieman pienempiäkin yhtiöitä, jotta voidaan selvittää, onko yhtiön koolla vaikutusta vastuulliseen talousjohtamiseen ja siitä raportoimiseen.

Vastuullisuus liiketoiminnassa on noussut 2000-luvun aikana yritysten toimintaa ohjaavaksi megatrendiksi, joka vaikuttaa yritysten taloudelliseen toimintaan ja päätösten tekemiseen (Knuutinen 2020). Nykyään yritysten vastuullisuutta säädelään laissa ja osa yrityksistä on velvoitettu raportoimaan toimintansa vastuullisuudesta taloudellisen raportoinnin lisänä. Kaikilla yrityksillä on velvollisuus toimia taloudellisesti vastuullisesti eli esimerkiksi hoitaa verojenmaksu asianmukaisella tavalla ja tuottaa taloudellista tietoa antavia raportteja. Mitä suurempi yritys on kyseessä, sitä enemmän sen taloudellisen vastuun toteutumista valvotaan ja seurataan. Rahoitusalan yritysten näkökulmasta taloudellinen vastuu on toiminnan perusta. Viime vuosikymmenien talouskriisit ovat kuitenkin osoittaneet sen, miten rahoitusalan yritysten taloudellisen vastuun laiminlyöminen voi johtaa pitkäkestoisiin ja koko maailmantalouteen vaikuttaviin seurauksiin. (Koivuporras 2008.)

Rahoituslalla taloudellinen vastuu on moneen muuhun toimialaan verrattuna erityisen laaja ja tärkeä osa liiketoimintaa. Alan pörssi-yhtiöillä on suuri rooli kansantaloudessa, niillä on runsaasti osakkeenomistajia ja ne myös tarjoavat rahoitusta muille yrityksille. Rahoitusalan yrityksillä on vastuu esimerkiksi myöntää lainoja sellaisille asiakkaille, joiden maksukyky ja taloudellinen tilanne on riittävä lainan takaisinmaksuun. Myös sijoitustoiminnan vastuullisuus on merkittävässä roolissa, sillä pankeilla on usein paljon sijoitustoimintaa. Pankeilta myös odotetaan taloudellisten tunnuslukujen pysymistä hyväksytyllä tasolla etenkin vakavaraisuuden osalta. (Koivuporras 2008.) Taloudellinen vastuu käsittääkin kaksi

näkökulmaa, joista ensimmäinen on yrityksen oma taloudellinen tilanne, vakava-raisuus ja riskienhallinta. Toinen näkökulma on yrityksen ulkopuoliset sidosryh-mät, jotka saavat taloudellista hyötyä yritykseltä. (Jussila 2010, 60.)

Taloudellisen vastuun toteutuminen edellyttää vastuullista talousjohtamista. Vas-tuulliseen talousjohtamiseen liitetään kuitenkin usein erilaisia haasteita. Yksi haasteista tai ainakin ennakkoluuloista on esimerkiksi se, että vastuullisuuden huomioiminen yritystoiminnassa olisi kallista tai muita resursseja kuluttavaa. To-dellisuudessa vastuullinen talousjohtaminen on pohja kannattavalle liiketoimin-nalle, eikä se välttämättä kasvata yrityksen kuluja. (Pellinen 2017.) Ilmiön tutki-misella voidaanakin analysoida ja ymmärtää siihen vaikuttavia tekijöitä.

Aihe on tutkimusaiheena kiinnostava erityisesti sen ajankohtaisuuden ja vaikut-tavuuden vuoksi. Tutkimuksessa tarkastellaan vuoden 2020 yritysvastuuraport-teja ja vuosikertomuksia, joten se antaa erittäin ajankohtaisen katsauksen kyseis-ten pörssiyhtiöiden vastuullisesta talousjohtamisesta. Vuonna 2017 astui voi-maan lakimuutos, joka velvoittaa tietyt yritykset raportoimaan vastuullisuudes-taan. Velvoite koskee yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä. (Nokkala 2018.) Yritysvastuuraportointi onkin velvoitteena melko uusi, ja aihetta ei ole vielä laajasti tutkittu, joten tutkimuksella voidaan tuottaa uusia näkökulmia aiheeseen.

Aiheen tutkiminen hyödyttää siis yksittäisiä henkilöitä, sijoittajia sekä yrityksiä, jotka ovat jollain tapaa tekemisissä kyseisten rahoitusalan yhtiöiden kanssa. Tut-kimustulokset ja johtopäätökset voivat myös hyödyttää yleisellä tasolla kaikkia tahoja, jotka haluavat lisää ymmärrystä vastuullisesta talousjohtamisesta ja millä tavoin valitut yritykset toteuttavat vastuullista talousjohtamista omassa toiminnas-saan. Tutkimuksella ei ole toimeksiantajaa, vaan työ on tehty itsenäisesti omaan mielenkiintoon pohjautuen.

1.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena on tutkia, mitä on vastuullinen ta-lousjohtaminen ja miten vastuullisuus toteutuu yrityksen taloudellisessa toimin-nassa. Aiheen teorian ja aiemmin tehtyjen tutkimusten perusteella pyritään luo-maan käsitys vastuullisesta talousjohtamisesta ilmiönä. Yhtiöiden vastuuraport-tien ja vuosikertomusten pohjalta tehdään laadullinen tutkimus, jossa

tarkastellaan ilmiön toteutumista käytännössä valittujen yhtiöiden talousjohtamisessa. Opinnäytetyössä tarkastellaan, miten valitut yhtiöt raportoivat talousjohtamiseen liittyviä toimia ja asioita. Talousjohtamiseen ja taloudelliseen vastuuseen liittyy useita osa-alueita, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään yhtiöiden pankkitoimintaan eli esimerkiksi luotonantoon ja sijoittamiseen liittyvien toimintojen johtamisen vastuullisuutta. Osalla valituista yhtiöistä on myös muuta toimintaa pankkitoiminnan lisäksi, kuten esimerkiksi vakuutustoimintaa, mutta niihin liittyvät vastuullisuustekijät ovat tarkoituksella rajattu pois tästä tutkimuksesta. Tarkoitus on myös tutkia, onko valittujen yhtiöiden välillä eroja raportoinnin ja vastuullisen talousjohtamisen osalta.

Tutkimuksen pääkysymyksenä on:

1. Miten vastuullinen talousjohtaminen ilmenee valittujen yhtiöiden toiminnassa vastuuraporttien ja vuosikertomusten perusteella?

Nämä apututkimuskysymykset auttavat täsmentämään ja rajaamaan päätutkimuskysymystä:

2. Mitä on vastuullinen talousjohtaminen?
3. Millaisia mahdollisia eroavaisuuksia vastuullisen talousjohtamisen raportoinnissa ja käytännöissä on valittujen yhtiöiden välillä?

1.3 Tutkimukseen valitut yhtiöt

Tässä tutkimuksessa tutkitaan seuraavien suomalaisten rahoitusalan pörssiyritysten yritysvastuuraportteja ja niistä ilmentyvää vastuullista talousjohtamista: OP-Ryhmä, Sampo Group, Aktia Group, Oma Säästöpankki ja Ålandsbanken. OP-ryhmä ja Sampo Group ovat valituista yhtiöistä suurimpia, mikä näkyy esimerkiksi yhtiöiden henkilöstömäärässä ja tilikauden 2020 tuloksessa. Oma Säästöpankin ja Ålandsbankenin tilikauden tulokset ovat melko samansuuruisia, mutta yhtiöiden henkilöstömäärissä on selvästi eroja. Aktia Groupilla on taas enemmän työntekijöitä kuin Oma Säästöpankilla ja Ålandsbankenilla, mutta tilikauden tulos vuonna 2020 oli selvästi näitä alhaisempi. Henkilöstömäärä ja tilikauden tulos

antavat suuntaa yhtiöiden toiminta-asteen suuruudelle, mutta myös muilla tekijöillä ja tunnusluvuilla on vaikutusta yhtiöiden kokoon.

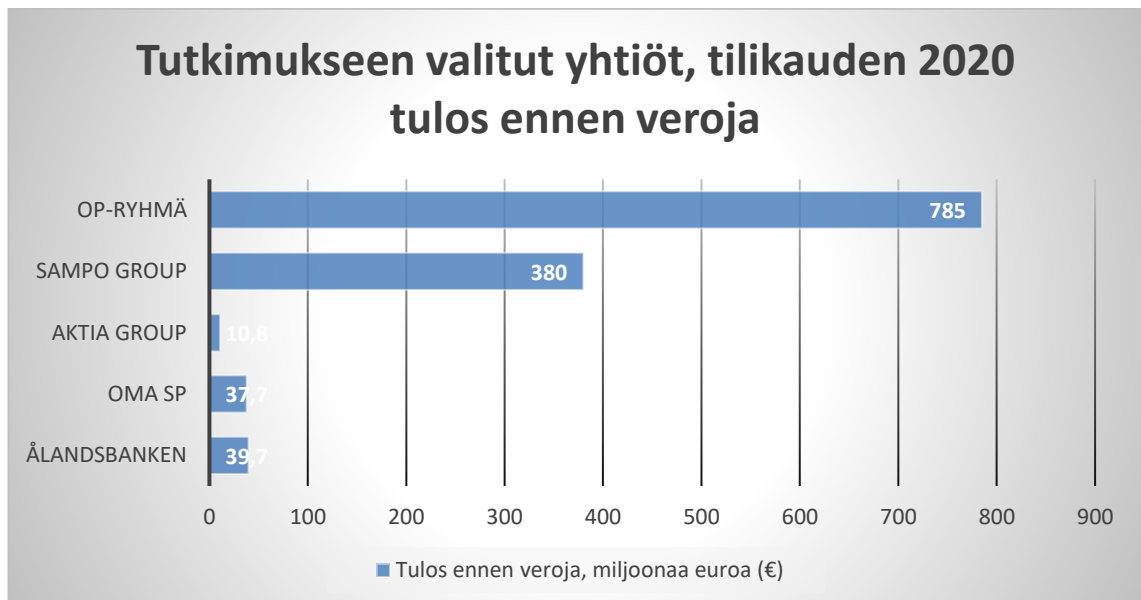
OP-ryhmä on Suomen suurin finanssiryhmä, joka koostuu 137 osuuspankista (31.12.2020) ja niiden omistamasta OP Osuuskunnasta, johon kuuluu lukuisia tytär- ja lähiyhteisöjä. Osuuspankeilla on yhteensä 2 miljoonaa omistaja-asiakasta, ja yhtiöllä on yhteensä yli 12 000 työntekijää. Vuonna 2020 yhtiön tekemä tulos ennen veroja oli noin 785 miljoonaa euroa. Liiketoiminta koostuu kolmesta eri liiketoimintasegmentistä, jotka ovat vähittäispankki, yrityspankki ja vakuutus. OP-ryhmän keskeisinä arvoina on osuustoiminnallisuus ja toiminnan paikallisuus. Yhtiö nimeää keskeiseksi tavoitteekseen omistaja-asiakkaiden ja toimintaympäristönsä kestävän taloudellisen menestyksen, hyvinvoinnin ja turvallisuuden. (OP-ryhmä 2021.)

Sampo-konserni on pohjoismaalainen vakuutusalan konserni, ja se on yksi Helsingin pörssin arvokkaimmista yhtiöistä. Konserniin kuuluu emoyhtiö Sampo Oyj:n lisäksi useita eri tytäryhtiöitä. Sampo Oyj hallinnoi tytäryhtiöiden toimintaa, ja sen vastuulla ovat myös koko konsernin sijoitustoiminnot, pääoman allokointi, riskienhallinta, konsernilaskenta sekä laki- ja veroasiat. Yhtiön pääkonttori sijaitsee Helsingissä, missä sillä on noin 70 työntekijää, ja koko konsernissa työskentelee noin 13 000 henkilöä. Konsernin tilikauden 2020 tulos ennen veroja oli noin 380 miljoonaa euroa. Yhtiö kertoo vuoden 2020 marraskuussa tehdyn Nordean osakkeiden myynnin vaikuttaneen tulokseen negatiivisesti, mikä aiheutti yhtiölle kirjanpidollista tappiota. Keskeisten taloudellisten tavoitteiden joukossa ei ole vastuullisuuteen liittyviä tavoitteita, vaan ne liittyvät pitkälti liiketoimintaan liittyviin lukuihin. (Sampo Group 2021.)

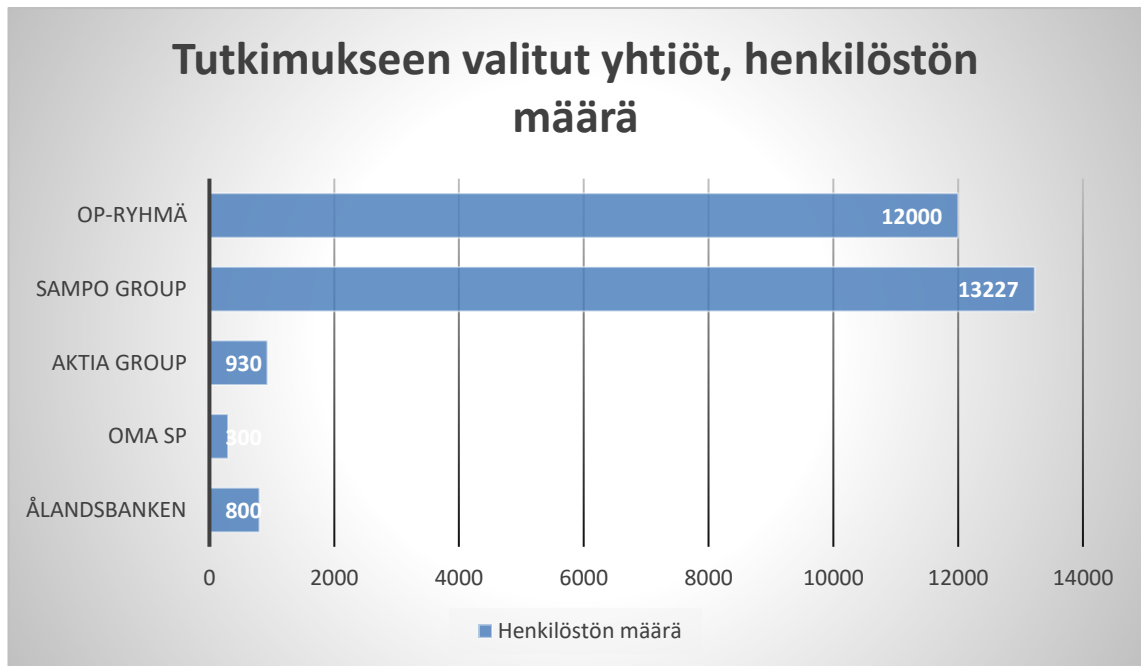
Aktia Group on suomalainen rahoitusalan pörssiyhtiökonserni, jolla on 260 000 henkilöasiakasta ja 37 000 osakkeenomistajaa. Yhtiö tarjoaa palveluita myös yritys- ja yhteisöasiakkaille sekä instituutioille. Raportoitavia liiketoimintasegmenttejä ovat pankkitoiminta, varainhoito ja konsernitoiminnot. Yhtiö on verkkosivullaan nimennyt monta taloudellisen vastuun periaatetta, kuten esimerkiksi vastuullisen sijoittamisen ja vastuullisen luotonannon sekä miten yhtiö toteuttaa vastuullista johtamista. Yhtiön tilikauden 2020 tulos ennen veroja oli 10,8 miljoonaa euroa. Aktia Group työllistää noin 930 henkilöä. (Aktia Group 2021.)

Oma Säästöpankki on Suomen suurin säästöpankki, jolla on noin 140 000 henkilö- ja yritysasiakasta. Yhtiöllä on 32 konttoria, ja se työllistää noin 300 henkilöä. Yhtiön kannattavuus on yksi parhaista toimialallaan ja sen vakavaraisuus on kiitettävällä tasolla sen oman pääoman ollessa noin 353 miljoonaa euroa. Vuoden 2020 tilikauden tulos ennen veroja oli noin 37,7 miljoonaa euroa. Oma Säästöpankin keskeisimpiä arvoja ovat vahva asiakaslähtöisyys, tyytyväiset asiakkaat, korkean vakavaraisuuden ylläpitäminen ja tavoitettavuus. Yhtiö nimeää myös vastuullisuuden yhdeksi tärkeimmäksi strategiansa peruspilariksi. (Oma Säästöpankki 2021.)

Ålandsbanken on vuonna 1919 perustettu ahvenanmaalainen pankkikonserni, jolla on toimipisteitä Maarianhaminan pääkonttorin lisäksi myös Manner-Suomessa ja Ruotsissa. Yhtiöllä on noin 800 työntekijää sisältäen myös kahden pankkitoimintaan keskittyvän tytäryhtiön työntekijämäärät. Ålandsbanken on luonut kestäväen toiminnan strategian, mikä on pohjana toiminnan vastuullisuudelle ja käytännön toimenpiteille. Yhtiö mainitsee vastuullisen liiketoiminnan ja hyvän esimerkin näyttämisen tärkeiksi tekijöiksi liiketoiminnassaan. Vuonna 2020 yhtiön tilikauden tulos oli noin 39,7 miljoonaa euroa. (Ålandsbanken 2021.)

Kuvio 1. Tutkimukseen valitut yhtiöt, tilikauden 2020 tulos ennen veroja

Kuvio 2. Tutkimukseen valitut yhtiöt, henkilöstön määrä

2 TALOUSJOHTAMINEN OSANA JOHTAMISJÄRJESTELMÄÄ

2.1 Talousjohtaminen

Talousjohtaminen on yksi osa yrityksen johtamisjärjestelmää. Sen tehtävänä on johtaa organisaatiota taloudellisen informaation pohjalta ja auttaa yrityksen johtoa päätöksenteossa taloudellisten raporttien laatimisen sekä analysoinnin kautta (Järvenpää, Järvenpää, Länsiluoto, Partanen & Pellinen 2017). Talousjohtaminen analysoi taloushallinnon tuottamaa tietoa ja tekee sen pohjalta päätelmiä sekä toimia. Talousjohtaminen pohjautuu pitkälti laskentatoimen tuottamalle informaatiolle. (Pellinen 2017.) Tämän pohjalta talousjohto laatii mahdollisimman ajantasaisia ja luotettavaa taloudellista informaatiota, joka tukee yrityksen johtoa päätöksenteossa (Järvenpää ym. 2017). Pellinen (2017) esittää talousjohtamisen keskeisimmiksi tavoitteiksi organisaation taloudellisuuden, tuloksellisuuden ja tehokkuuden.

Talousjohtaminen toimii tiiviissä yhteistyössä yrityksen laskentatoimen kanssa. Laskentatoimi voidaan jakaa rahoittajan laskentatoimeen ja johdon laskentatoimeen eli ulkoiseen ja sisäiseen laskentatoimeen. Ulkoinen laskentatoimi tuottaa raportteja kirjanpidolle ja yrityksen ulkoisille sidosryhmille, kuten esimerkiksi sijoittajille. Tilinpäätösraportti on yksi tärkeä raportti, joka kuuluu osaksi ulkoista laskentatointa. (Järvenpää ym. 2017.) Johdon eli sisäinen laskentatoimi taas palvelee nimensä mukaisesti johdon tarpeita (Ikäheimo, Malmi & Walden 2019). Sisäisen laskentatoimen tärkein tehtävä onkin tuottaa taloudellista informaatiota yrityksen päätöksenteon ja johdon tueksi. Sen tehtäviä ei ole määritelty laissa, joten yrityksillä on vapaus harjoittaa sisäistä laskentatoimea omien tarpeidensa mukaisesti. (Järvenpää ym. 2017.) Suurimmissa yrityksissä johdon laskentatoimen tehtävät ovat hyvin laaja-alaisia. Tehtävät liittyvät useimmiten talouden suunnitteluun, valvontaan ja päätöksentekoon. (Ikäheimo ym. 2019.)

Laskentatoimen tuottamaa taloudellista informaatiota voidaankin pitää yrityksen yhtenä tärkeimmistä välineistä, jonka pohjalta yritys koordinoi ja ohjaa toimintaansa. Laskentatoimen tuottamista raporteista hyötyvät eniten yrityksen ylin johto ja etenkin taloudellinen johto. (Pellinen 2017.) Vilkkumaa (2010, 159) toteaa talouden tietojärjestelmien olevan merkittävässä roolissa koko yrityksen

toiminnan ja päätöksenteon kannalta, sillä se kertoo yrityksen toiminnan kannattavuudesta tai kannattamattomuudesta. Yrityksen kaikki päätökset ovat käytännössä taloudellisia päätöksiä, sillä yrityksen kaikki toiminnot tuottavat taloudellisia vaikutuksia. Talousjohtamisella on merkittävä vastuu yrityksen johtamisessa ja koko yrityksen toiminnassa, sillä taloudellisesti kannattamaton yritys ei luonnollisesti voi menestyä. (Vilkkumaa 2010, 159.)

2.2 Talousjohtaminen käytännössä

Talousjohtaminen on käytännössä yrityksen taloudellisten vastuualueiden johtamista ja hallinnointia. Talousjohtaminen ja sen käytännön toteuttaminen riippuu paljon myös yrityksen organisaatorakenteesta. Vaihtoehtoja laskentatoimen tulosraportointiin perustuvaan organisointiin ovat funktionaalinen rakenne, tulosityksikkörakenne ja holding-rakenne. Funktionaalisen rakenteen perustana on vastuualueiden jakaminen yrityksen päätoimintojen mukaan. Tulostavastuu on tässä rakenteessa pelkästään toimitusjohtajan vastuulla. (Pellinen 2017.)

Tulosityksikkörakenteessa organisaatio jaetaan eri tulosityksiköihin, minkä tarkoituksena on erottaa toisistaan strateginen ja operatiivinen vastuu. Holding-rakenteessa taas tulosityksiköt ovat itsenäisiä tytäryhtiöitä, jotka ovat juridisesti itsenäisiä ja päättävät itse strategiansa. Tulosityksikkörakenne on yleisimmin käytetty taloudellinen organisaatorakenne suuryrityksillä. Sen avulla suuret yritykset voivat ohjata toimintaansa yksikkökohtaisesti ja motivoida tulosityksiköiden johtajia suoritusmittaus- ja palkitsemisjärjestelmien kautta. (Pellinen 2017.)

Talousjohtamisen käytännön työkalut ja niiden soveltaminen osaksi johtamista voivat vaihdella yritysten välillä. Suurin osa talousjohtamisen menetelmistä on luonnollisesti yrityksen taloudellisiin tavoitteisiin ja tuloksiin keskittyviä. Tärkeimpinä työkaluina tai menetelminä voidaan pitää suorituskyvyn mittaamista, investointilaskentaa, budjetointia ja kustannuslaskentaa. (Järvenpää ym. 2017.) Talousjohtamisen kaikki menetelmät ovat kuitenkin tavalla tai toisella kytköksissä yritystoiminnan kannattavuuteen ja sen nousujohteisuuteen, ja kannattavuus on aina yrityksen ensisijainen tavoite. Onnistunut talousjohtaminen vaatii erilaisia työkaluja, jotta yrityksen talous kykenee vastaamaan markkinoiden muutoksiin ja säilyttämään kannattavuutensa. (Pellinen 2017.)

Talousjohtamisen tulisi perustua strategiaan ja sen tavoitteisiin. Ideaalitilanteessa strategia sisältää niin lyhyen kuin pitkän aikavälin tavoitteita, mutta tavoitteiden tulisi kuitenkin olla linjassa keskenään. Esimerkiksi kuukausitavoitteen tulisi tukea myös pitkän ajan tavoitteiden toteutumista. Strategiaan perustuvien tavoitteiden tulisi ilmentyä jatkuvasti johdon toiminnassa ja viestinnässä. Tavoitteiden seurantaan ja toteutumiseen tulee käyttää mittaristoja, jotta toimintaa kyetään tehokkaasti ohjaamaan oikeaan suuntaan. (Vilkkumaa 2010, 157–158.)

Suorituskyvyn mittaaminen on yksi talousjohdon keskeisimmistä osista ja tärkeä osa koko yrityksen toimintaa. Suorituskyvyn mittaamisella tarkastellaan taloudellisten tavoitteiden toteutumista käytännön tasolla erilaisten mittarien avulla. Suorituksen arvioinnilla voidaan tarkastella työntekijöiden toimintaa, mutta myös motivoida heitä. Mittaamista ja arviointia suoritetaan määräajoin yksilö-, ryhmä- ja yritystasolla, yleensä kerran vuodessa. (Ikäheimo ym. 2019.) Yksi yleisimmin käytetyistä suorituksen arvioinnin mittareista on Kaplanin ja Nortonin kehittämä Balanced Scorecard eli tasapainotettu tuloskortti. Se sisältää neljä eri osiota, mitkä kaikki tarkastelevat toimintaa eri näkökulmista. Osiot ovat talous, oppiminen ja kasvu, sisäinen tehokkuus sekä asiakas. Tuloskortti on myös yksi tapa toteuttaa ja tukea yrityksen strategiaa. (Järvenpää ym. 2017.)

Yksi talousjohdon käyttämistä välineistä yrityksen talouden ohjauksessa ja suunnittelussa on budjetointi. Budjetoinnilla tarkoitetaan toiminnan ja etenkin sen taloudellisten vaikutusten suunnittelua tulevaisuuden näkökulmasta (Pellinen 2017.) Ikäheimo ym. (2019) taas määrittelee budjetin tavoitteelliseksi ja rahamääräiseksi toimintasuunnitelmaksi, mikä on tehty tietylle ajanjaksolle. Budjetointi on tärkeä väline yrityksen talousjohdolle, sillä sen pohjalta tehdään toimintaan liittyviä olennaisia päätöksiä. Budjetointi toimii vahvasti yhdessä strategian kanssa, sillä se on strategian toteutus- ja ohjausväline. Yritys voi luoda budjetteja omien tarpeidensa mukaan esimerkiksi vuositasolla, mutta myös esimerkiksi kuukausittain. (Järvenpää ym. 2017.)

Budjetoinnin yhtenä osana voidaan pitää investointien ohjausta ja investointilaskentaa, jotka ovat talousjohtamisen yksi tärkeä osa-alue. Investointien taloudellinen suunnittelu ja ohjaus ovat avainasemassa investointien kannattavuuden kannalta. Talousjohdolla on myös merkittävä rooli investointipäätösten tekemisessä.

(Pellinen 2017.) Investointien merkitys yritystoiminnan kehittämisessä on merkittävä, sillä ilman investointeja toiminnalla ei ole kehityksen edellytyksiä (Järvenpää ym. 2017). Investoinneilla on myös tärkeä rooli yrityksen strategian kannalta. Investointilaskelmat ovatkin keskeinen väline, minkä avulla investointeihin liittyvät päätökset tehdään. Laskelmien avulla voidaan myös suorittaa vertailua eri vaihtoehtojen välillä. (Vilkkumaa 2010, 126.)

Tunnusluvuilla johtaminen on myös yksi menetelmä, jonka avulla yritykset mitaavat taloudellista menestystä ja suorituskykyä. Tunnusluvut auttavat yrityksiä kiinnittämään huomiota olennaisiin asioihin, ja muuttamaan taloudelliset tavoitteet käytännölliseen muotoon. Tilinpäätöksestä voidaan johtaa monia hyödyllisiä tunnuslukuja kannattavuuden seurantaan, kuten esimerkiksi liikevaihdon tuloksen määrä ja myyntikateprosentti. (Järvenpää ym. 2017.) Vilkkumaa (2010, 43–44) toteaa tilinpäätösanalyysin tarjoavan paljon informaatiota, minkä avulla yritys pystyy analysoimaan esimerkiksi kannattavuuttaan, maksuvalmiuttaan ja vakaaraisuuttaan.

Tunnusluvut eivät kuitenkaan saa olla ainut menetelmä, minkä perusteella yritys ohjaa talouttaan ja tekee siihen liittyviä päätöksiä. Talousjohtamisen kaikki menetelmät ovat kuitenkin tavalla tai toisella kytköksissä yritystoiminnan kannattavuuteen ja sen nousujohteisuuteen, ja kannattavuus on aina yrityksen ensisijainen tavoite. Talousjohtamisessa on myös huomioitava ne tekijät, joihin johto ei voi omilla toimillaan vaikuttaa. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi korkotaso, kilpailutilanne ja yleinen hintataso. Myös erilaiset voimakkaat luonnonilmiöt ja sääolot ovat asioita, mihin yritys ei voi vaikuttaa. Talousjohtoon tulee kuitenkin huomioida näiden tekijöiden mahdolliset vaikutukset yrityksen toimintaan ja varautua erilaisiin skenaarioihin. Ennakoimalla mahdollisia yllättäviä tilanteita yritys ja sen johto kykenevät minimoimaan vahingot. (Pellinen 2017.)

2.3 Talousjohtaminen pörssiyrityksissä

Pörssiyrityksien talousjohtaminen on usein huolellisesti organisoitua ja siihen käytettävät resurssit ovat luonnollisesti suurempia kuin pörssiin listautumattomilla pienemmillä yrityksillä. Pörssiyrityksien taloudellinen tilanne kiinnostaa mediaa, sijoittajia ja alan ammattilaisia, joten talouden hallinta ja johtaminen on erityisen

tärkeässä asemassa. Myös Suomen osakeyhtiö-, arvopaperimarkkina- ja kirjanpitolaki ohjaavat pörssiyhtiöiden toimintaa ja siitä viestimistä esimerkiksi säännöllisen tiedonantovelvollisuuden kautta, mikä käytännössä tarkoittaa tilinpäätöstiedotteiden ja muiden taloudellisten raporttien julkaisemista. Euroopassa toimivaa pörssiyhtiötä ohjaillaan myös IASB-ohjeistuksella (International Accounting Standards Board) ja EU:n avoimuusdirektiivin velvoitteella, mikä on sisällytetty osaksi arvopaperimarkkinalakia. Pörssiyhtiöt julkaisevat usein myös osavuosikatsauksia, mitkä antavat ulkoisille sidosryhmille ajantasaista tietoa yhtiön taloudellisesta tilanteesta. (Kuronen 2012.)

Pörssiyhtiöiden taloudellisesta toiminnasta raportoimisen tulee olla objektiivista, lain mukaista ja neutraalilla kielellä kirjoitettua. Listattujen yhtiöiden talousjohtamisessa on kuitenkin tunnistettu tuloksenhallinnan (earnings management) ilmiö, joka tarkoittaa taloudellisen toiminnan tuloksen suunnittelua tilinpäätöstiedotteita laatiessa. Tuloksenhallintaa tehdään etenkin osavuosikatsauksien osalta, sillä yhtiöt pyrkivät saamaan etua lyhyemmällä aikavälillä. Pörssiyhtiö haluaa antaa taloudellisesta tilanteestaan mahdollisimman hyvän kuvan sijoittajille, mikä voi ajaa yhtiön johdon jopa tuloksen manipulointiin tietyllä aikavälillä. (Hens 2008.) Kuronen (2012) esittää tutkimuksessaan suomalaisten pörssiyhtiöiden tuloksenhallinnan olevan todellinen ilmiö, mutta se on kuitenkin maltillisempaa kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Tilinpäätökseen liittyvä sääntely hillitsee tuloksenhallintaa, mutta se ei kuitenkaan poista ilmiön olemassaoloa. Pörssiyhtiöiden talousjohtamiseen kuuluukin taloudellisten tekijöiden hallinnoinnin lisäksi myös ulkoisten sidosryhmien huomioiminen, mikä heijastuu vahvasti yhtiön tekemiin päätöksiin ja toimiin. (Kuronen 2012.)

3 TALOUSJOHTAMINEN JA VASTUULLISUUS

3.1 Yritysten taloudellinen vastuu

Vastuullisuuden merkitys yritysten toiminnassa on korostunut viime aikoina. Asiakkaat ja yritykset ovat myös entistä tietoisempia ja kiinnostuneempia yritysten vastuullisuudesta. Vastuullisuus on terminä hyvin laaja. Kuluttajaliitto (2021) määrittelee vastuullisen yritystoiminnan seuraavalla tavalla: *”Vastuullisen yrityksen toiminta on luotettavaa, taloudellista, yhteiskunnallisesti hyväksyttävää ja ympäristöä kunnioittavaa.”* Yritysten vastuullisuus jaetaan usein kolmeen osa-alueeseen: ympäristövastuuseen, sosiaaliseen vastuuseen ja taloudelliseen vastuuseen (Knuutinen 2020).

Vastuullisuus mielletäänkin usein vain ympäristöä koskeväksi, mutta yhtä lailla muutkin osa-alueet ovat tärkeitä osia yritysten vastuullisuudessa. Nykyään liiketoiminnan tulos on paljon muutakin kuin pelkkiä numeroita. Tulokseen otetaan mukaan myös yrityksen vaikutukset yhteiskunnalle ja luonnolle. (Pellinen 2017.) Chartered Institute of Management Accountants (CIMA) (CIMA 2011,197) toteaa, että vastuuttomasti toimivalla yrityksellä ei ole kovin suurta todennäköisyyttä menestyä. Myös Ratsula (2016) toteaa vastuullisen liiketoiminnan olevan tärkeä kilpailuetu, mutta myös elinehto yhä useammalle yritykselle.

Yritysten taloudellisen vastuuseen liittyy monia eri osa-alueita, joita vastuullisessa talousjohtamisessa tulee ottaa huomioon. Jussila (2010, 60–65) toteaa esimerkiksi maksettavien osinkojen ja verojen sekä johdon bonuksien julkisuuden olevan tärkeä osa yrityksen taloudellista vastuuta, jotta toiminnan vastuullisuutta voidaan arvioida ja vertailla. Suuret ja kansainväliset yritykset odottavat myös yhteistyökumppaneiltaan ja alihankkijoiltaan vastuullisuutta. Alihankkijoiden vastuuttomuus heijastuu myös pääyrityksen maineeseen, joten yritykset ovat koko ajan entistä tarkempia koko toimitusketjun vastuullisuuden seuraamisessa. (Nokkala 2018.)

Myös verojen maksuun liittyvät toimenpiteet ovat yksi osa yritysten taloudellista vastuuta. Yrityksen maksamat verot ovat merkittävä osa yhteiskunnan palveluiden, kuten esimerkiksi terveydenhuollon ja koulutuksen, rahoitusta.

Kansainvälisesti toimivat yritykset saattavat vältellä verojen maksua Suomeen, ja käyttää veroparatiisien tarjoamia veroetuja hyödykseen. Tämä ilmiö johtaa eriarvoisuuteen kansallisten ja kansainvälisten yritysten välillä. Suomessa yhteiskunnan arvioidaan menettävän vuosittain jopa 1400 miljoonaa euroa yhteisöverotuloja. (Finnwatch 2021.) Yritysten maksamia veroja yhteiskunnalle kutsutaan myös verojalanjäljeksi (Nokkala 2018). Edellä mainittujen osa-alueiden lisäksi myös hyväntekeväisyys ja yrityksen tekemät lahjoitukset kuuluvat osaksi yritysten taloudellista vastuuta (Jussila 2010, 62). Myös korruptioon liittyvät aiheet liitetään usein osaksi taloudellista vastuuta (Knuutinen 2020).

Moni yritys ja etenkin pörssiyhtiö on muodostanut oman vastuullisuusohjelmansa Yhdistyneiden Kansakuntien kestävän kehityksen tavoitteiden pohjalta. YK on määritellyt 17 kansainvälistä kestävän kehityksen tavoitetta, joista talouden kannalta keskeisimpiä tavoitteita ovat kestävä teollisuus, innovaatiot ja infrastruktuurit sekä vastuullinen kuluttaminen. Taloudellinen kestävä kehitys tarkoittaa sellaista taloudellista kasvua, mikä ei kuluta liikaa pääomavarantoja ja aiheuta velkaantumista. Talouden kestävä kehitys luo vakaan pohjan muille kestävän kehityksen tavoitteille. (United Nations 2021.)

Pörssiyhtiöiden taloudellisesta vastuusta on säädetty myös Suomen laissa. Yhtiöllä on osakeyhtiöoikeudellinen vastuu, mikä velvoittaa yhtiön vastaamaan tekemistään vahingoista. Vahingon tulee olla huolimattomuudella tai tahallisuudella aiheutettu. Taloudellisen vastuun näkökulmasta rangaistavia tekoja ovat esimerkiksi varojen laitton jakaminen ja yksityisen osakeyhtiön arvopaperin ottaminen julkisen kaupankäynnin kohteeksi. Myös osakeyhtiön pakollisten raporttien, kuten esimerkiksi tilinpäätöksen tai toimintakertomuksen, laatimatta jättäminen tai niissä olevien tietojen vääristely on rangaistavaa. (Erma, Rasila & Virtanen 2017, 74–76.)

Yritysten taloudellinen vastuu on ajan saatossa kasvanut samalla kun yritysten koko on kasvanut. Pörssiyhtiöiden omistus on jakautunut lukuisten eri sijoittajien kesken, mikä taas on vaikuttanut vastuullisuuden merkityksen kasvamiseen. Sijoittajien asema halutaan turvata, mutta myös luonto ja yhteiskunta ovat syitä, minkä takia yhtiöiltä odotetaan monin tavoin vastuullista toimintaa. (Pellinen 2017.) Yrityksillä ja etenkin suurilla ja vaikutusvaltaisilla pörssiyhtiöillä on myös

merkittävä taloudellinen vastuu. Taloudellinen vastuu heijastuu suoraan yrityksen kannattavuuteen ja kilpailukykyyn, ja sillä on myös laajoja yhteiskunnallisia vaikutuksia, sillä sen avulla liiketoimintaympäristöön luodaan taloudellista hyvinvointia. (Harmaala & Jallinoja 2012, 18–19.)

Taloudellisen vastuun johtaminen on osa yrityksen talousjohtamista ja yleistä johtoa. Yrityksen yleiset johtamiskäytännöt ja strategiat ohjaavat taloudellisen vastuun toteutumista. Erilaiset linjaukset ja taloushallinnon käytännöt vaikuttavat myös taloudellisen vastuun johtamiseen. Esimerkiksi hankintaohjeistukset pyritään tekemään niin, että taloudellinen vastuu toteutuu ja hankintaketju on vastuullinen ja oikeudenmukainen kaikkien sidosryhmien näkökulmasta. (Jussila 2010, 69.)

3.2 Rahoitusalan yritysten taloudellinen vastuu

Rahoitusalan yrityksillä on erityisen tärkeä rooli taloudellisen vastuun osalta, sillä ne ovat keskeisessä asemassa yhteiskunnassa rahoituksen antajina ja maksuliikenteen hoitajina (Koivuporras 2008). Hyvä pankkitapa on joukko periaatteita, millä rahoitusalan yritysten toimintaa ohjataan toimimaan avoimella ja toimivalla tavalla. Se edellyttää muun muassa rahoitusalan yritysten henkilökunnan riittävää osaamista sekä toiminnan hyvää johtamista ja valvontaa. Periaatteissa mainitaan myös rahoitusalan yritysten vastuullisuus, minkä tulisi olla kaikkien kyseisen alan yrityksille itsestäänselvyys. Vastuullisuutta edellytetään yrityksen kaikkia sidosryhmiä kohtaan. Hyvä pankkitapa palvelee erityisesti kuluttajia ja muita ulkoisia sidosryhmiä, mutta se antaa rahoitusalan yrityksille oikeuden esimerkiksi asiakkaiden tietojen keräämiseen. (Finanssialan keskusliitto 2015.)

Rahoitusalan yritysten tulee noudattaa niitä koskevia lakeja sekä valvontaviranomaisten ohjeita ja määräyksiä. Laissa myös velvoitetaan rahoitusalan yritykset noudattamaan hyvän pankkitavan periaatteita. (Finanssialan keskusliitto 2015.) Lain noudattamista valvoo Suomen Pankin yhteydessä toimiva Finanssivalvonta, joka edistää valvonnan lisäksi myös hyvien menettelytapojen noudattamista finanssimarkkinoilla. Finanssivalvonnalla on lukuisia eri tehtäviä, kuten esimerkiksi kansainvälisten tilinpäätösstandardien noudattamisen valvonta, rahanpesun ja

terrorismin rahoituksen estäminen ja rahoitusvälineiden liikkeellelaskun valvonta. (Laki Finanssivalvonnasta 878/2008 1:3 §.)

3.3 Vastuullinen sijoittaminen

Rahoitusalan yritysten taloudellista vastuun yksi tärkeä osa-alue on vastuullinen sijoittaminen. Vastuullinen sijoittaminen on nykypäivänä lähes kaikkea sijoitustoimintaa ohjaava ilmiö, mikä tarkoittaa sijoituspäätösten tekemistä taloudellisten tekijöiden lisäksi myös vastuutekijöiden perusteella. Sijoittamiseen vaikuttavia vastuutekijöitä ovat esimerkiksi ympäristövaikutusten, sosiaalisen vastuun ja hyvään hallintotapaan liittyvät tekijät. Vastuullinen sijoittaminen ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin eettinen sijoittaminen, mikä tarkoittaa sijoituspäätöksen tekemistä henkilön omien arvojen perusteella. (Knuutinen 2020.) Sijoittajat ovat myös usein hyvin tietoisia yritysten vastuullisuudesta, ja seuraavat sitä aktiivisesti. Tämä ilmiö onkin johtanut lisääntyneisiin raportointivaatimuksiin suurilla yrityksillä. (Nokkala 2018.)

ESG-näkökohdat eli ympäristö- ja sosiaalinen vastuu ja hyvä hallintotapa ovat vakiinnuttaneet paikkansa osana vastuullista sijoittamista. Näkökohtien huomioiminen osana sijoituspäätöksiä voi vähentää sijoitusten liiketoimintariskejä, mutta toisaalta niiden avulla voi myös tunnistaa liiketoimintamahdollisuuksia. ESG-näkökohdat sisältävät esimerkiksi veronmaksujen läpinäkyvyyteen, korruptioon ja sertifiikaattien kattavuuteen liittyvien asioiden huomioimista osana sijoituspäätöksiä. (Pääomasijoittajat 2017.)

Vastuullinen sijoittaminen koskee sijoittajien lisäksi myös sellaisia instituutioita, kuten esimerkiksi pankkeja, jotka tarjoavat asiakkailleen erilaisia sijoituspalveluita. Pankin tulee tarjota asiakkaalle riittävästi tietoa sijoittamisesta ja sen tuotoista, kuluista ja riskeistä. Pankilla on myös velvollisuus toimia tasapuolisesti, rehellisesti ja ammattimaisesti asiakkaan edun mukaisesti. Asiakkaan toiveet ja odotukset sijoittamista kohtaan tulee huomioida rahoitusvälineen ja -palvelun valinnassa. (Finanssiala 2021.)

3.4 Vastuullinen luotonanto

Vastuullinen luotonanto ja hyvä luotonantotapa ovat yksi osa rahoitusalan yritysten taloudellista vastuuta. Hyvä luotonantotapa määritellään kuluttajansuojalaisissa sekä hyvän pankkitavan ohjeistuksessa. Luotonantajan vastuulla on markkinoita tarjoamaansa luottoa selkeästi, jotta kuluttaja kykenee harkitsemaan luoton ottamista mahdollisimman huolellisesti. Markkinoinnissa ei myös saa käyttää muita kulutushyödykkeitä. Luotonantajan vastuulla on selvittää kuluttajan tarpeet ja taloudellinen tilanne, jotta kuluttaja kykenee selviämään luoton takaisin maksusta. Kuluttajalle tulee myös kertoa tarkasti luottosopimuksen ehdot ja maksukyvyttömyystilanteiden varalle tulee tarjota tietoa ja neuvoja. (Kuluttajansuojalaki 38/1978 7:13 §.) Hyvän pankkitavan mukaan pankilla ei ole velvollisuutta myöntää kuluttajalle luottoa eikä jatkaa luottosuhdetta kuluttajan kanssa. Pankilla on myös oikeus vaatia asiakkaalta tilanteen mukaan lainalle vakuuksia tilanteen mukaan. (Finanssiala 2021.)

Vastuullinen luotonanto ei ole pelkästään yritysten itse määrittelemä vastuullisuusteema, vaan laissa määritelty pakollinen velvollisuus. Vastakohtana vastuulliselle luotonannolle on vastuuton luotonanto, joka tarkoittaa esimerkiksi lainan myöntämistä maksukyvyttömille asiakkaille tai tiedonantovelvollisuuden laiminlyömistä. Lain rikkominen voi johtaa luottosopimukseen sovitteluun, sopimusehtojen muuttamiseen tai jopa sopimuksen pätemättömyyteen. Vastuullisen luotonannon toteutumista valvoo kuluttaja-asiamies, Kuluttajavirasto ja aluehallintovirastot. Finanssivalvonta ohjaa ja valvoo luottolaitosten vastuullisen luotonannon toteutumista. (Makkonen 2012, 38, 213–214).

3.5 Toiminnan läpinäkyvyys

Yritystoiminnan läpinäkyvyys on yksi hyvin olennaisesti vastuulliseen talousjohtamiseen ja yritysraportointiin liittyvä käsite. Läpinäkyvyys ja yrityksen tuottamat raportit palvelevat niin yrityksen henkilöstöä ja johtoa kuin myös ulkoisia sidosryhmiäkin. Laskenta- ja ohjausjärjestelmien tuottama informaatio auttaa johtoa alaisten toiminnan tarkkailussa ja sen kehittämisessä. Ulkoiset sidosryhmät, kuten esimerkiksi sijoittajat, kykenevät läpinäkyvyyden avulla arvioimaan

yrittäjien toimintaa ja taloudellista tilannetta. (Pellinen 2017.) Yritysvastuuraportoinnin yksi tavoitteista onkin lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä (Nokkala 2018).

Läpinäkyvyys voi kuitenkin aiheuttaa erilaisia ristiriitoja. Roberts (2009) esittää yleisen uskomuksen, jonka mukaan läpinäkyvyydellä yritetään paikata hallinnossa olevia ongelmia. Alaisen tiedostaessa sen, että heidän toimintaansa tarkkaillaan, alkavat he piilottelemaan epäonnistumisia ja keskittymään pelkästään onnistumisten esittelyyn. Messner (2009) taas toteaa läpinäkyvyyden johtavan mahdollisesti eettiseen väkivaltaan, kun alaiset kokevat työn raportoinnin rasakaksi. Alaiset voivat myös kokea, että varsinaiset työtehtävät jäävät taka-alalle raportoinnin viedessä liikaa aikaa tehokkaasta työajasta. Roberts (2009) ehdottaa läpinäkyvyyden sijaan tilivelvollisuutta, joka edistää yrityksen oppimista älykällä tavalla.

3.6 Corporate governance

Corporate governance eli hyvä hallintotapa tai hallinnointikoodi on yleinen suositus, jonka tarkoitus on täydentää lainsäädäntöä. Suomalaiset pörssiyritykset noudattavat yleisesti corporate governance -suosituksia, ellei niiden noudattamatta jättämiselle ole jotain hyvin perusteltua selitystä. (Harmaala & Jallinoja 2012.) Corporate governance -suosituksia on olemassa yli 200, joista suurin osa on eri maiden omia suosituksia. Pörssiyritysten Corporate governance -suositukset perustuvat ”noudata tai selitä/comply or explain” -periaatteeseen, jonka mukaan yritysten on noudatettava suosituksia tai antaa hyväksyttävä selitys niiden noudattamatta jättämiselle. (Erma ym. 2017, 21–22.) Hallinnointikoodin noudattaminen tuo hyvän pohjan taloudellisen vastuun toteuttamiseen ja sen johtamiseen, mutta sitä pidetään kuitenkin yleistasona kokonaisuutena, mitä hyödynnetään myös yrityksen yleisjohtamisessa (Jussila 2010, 70).

Suomessa hyvää hallintotapaa sanelevat lait, kuten esimerkiksi kirjanpito- ja osakeyhtiölaki, EU-direktiivit ja suositukset ja listayhtiöiden hallinnointikoodi (Pellinen 2017). Hallinnointikoodia ylläpitää Arvopaperimarkkinayhdistys ry. Kyseinen hallinnointikoodi sisältää joukon suosituksia, ja se on otettu osaksi pörssin sääntelyä, joten suomalaiset pörssiyritykset ovat velvoitettuja sen käyttöön. Keskuskaupakamarin (2019) tekemästä selvityksestä selviää, että suomalaisista

pörssiyhtiöistä 73 % (92 yhtiötä 126:sta) noudattaa suomalaisia pörssiyhtiöitä koskevaa hallinnointikoodia. Niillä yhtiöillä, jotka poikkeavat annetuista suosituksista, on useimmiten perusteltu syy niistä poikkeamiselle. Suomalaiset pörssiyhtiöt noudattavat selvityksen lukujen mukaan melko kuuliaisesti hallinnointikoodin suosituksia. Suurin osa poikkeamisista johtuu yhtiöiden toiminnan erilaisuudesta. Poikkeamisista annetuissa selvityksissä on kuitenkin joidenkin yhtiöiden osalta parantamisen varaa esimerkiksi niiden ymmärrettävyyden ja selkeyden osalta. Suomalaiset pörssiyritykset ovat hyvin erikokoisia, ja yhtiöiden ulkomaantoimintojen määrä ja omistajakunnan hajautuneisuus vaihtelevat laajasti. (Keskuskauppakamari 2019.)

Yleisin syy poiketa annetusta hallinnointikoodista on hallituksen riippumattomuuteen liittyvät tekijät. Suositus toteaa seuraavasti hallituksen riippumattomuudesta: *”Hallituksen tehtävänä on arvioida jäsentensä riippumattomuus. Hallituksen jäsenten enemmistön on oltava riippumattomia yhtiöstä. Vähintään kahden yhtiöstä riippumattoman hallituksen jäsenen on oltava riippumattomia myös yhtiön merkittävistä osakkeenomistajista.”* Erityisesti osakkeenomistajat ovat kiinnostuneita hallituksen riippumattomuudesta, joten etenkin heidän kannaltaan yhtiön tulee tehdä perusteltu ja kattava selitys suosituksesta poikkeamisesta ja hallituksen kokoonpanoon vaikuttavista tekijöistä. (Keskuskauppakamari 2019.)

3.7 Yritysvastuuraportointi

Yrityksen talousjohdolla on monia tapoja osoittaa toimintansa olevan taloudellisesti vastuullista, kuten esimerkiksi luomalla erilaisia raportteja. Vastuullisuusraportointi (CSR, corporate social reporting) on viime aikoina yleistynyt tapa osoittaa yrityksen vastuullisuutta. Raportin kohderyhmänä ovat niin yrityksen omistajat kuin ulkoiset sidosryhmätkin, kuten asiakkaat, ja sen pääideana on esitellä yrityksen ulkoisia ympäristö- ja sosiaalisia vaikutuksia. Raportissa on myös erilaisia suoritusmittareita. (Pellinen 2017.) Yritysvastuuraportoinnin yleistymistä on vauhdittanut ulkoisten sidosryhmien, kuten sijoittajien ja asiakkaiden, kasvaneet odotukset ja vaatimukset yritysten vastuullisuuden suhteen (Nokkala 2018). Samalla toimialalla vaikuttavien yritysten yritysvastuuraporttien tulisi olla helposti vertailtavissa. Moni yritys pyrkii erottautumaan raporteissa muista kilpailijoista, mutta erottautuminen ei saa heikentää yrityksen vertailtavuutta. (Jussila 2010, 145.)

Vastuullisuusraporttien tekeminen ei ole kaikille yrityksille pakollista, mutta sen tekemiseen on olemassa yleisiä viitekehyksiä, kuten GRI- ohjeisto (global reporting initiative) (Pellinen 2017). GRI-ohjeisto on raportointiohjeisto ja se sisältää erilaisia suoritusmittareita, mutta se myös antaa määritelmän vastuullisuudelle ja sen johtamiselle. Sen päätavoitteena on edistää yritysten vastuullisuutta. GRI-ohjeiston käyttöä johtamismenetelmien määrittämisessä tulisi kuitenkin pohtia tarkkaan, sillä se on ensisijaisesti vain raportointistandardi. (Jussila 2010, 7–8, 50.) GRI-ohjeiston tarkoitus on luoda yhteinen kieli organisaatioiden ja ulkoisten sidosryhmien välille, jotta vastuullisuudesta viestiminen on mahdollisimman läpinäkyvää ja ymmärrettävää. Ohjeiston raportointistandardien avulla organisaatioiden vastuullisuutta voidaan vertailla myös maailmanlaajuisella tasolla. (GRI 101 2016.)

Ohjeiston ensimmäinen osa 101 on pohjana koko GRI-ohjeistolle. Se sisältää joukon vaatimuksia, jotta yritysraportti on standardin mukainen ja pätevä. Toiseen osaan (102) kuuluu organisaation yleiset tiedot, kuten esimerkiksi tiedot yrityksen hallinnoinnista ja strategiasta. Kolmannessa osassa (103) raportoidaan yrityksen vastuullisuuden johtamiskäytännöistä. Osat 200, 300 ja 400 sisältävät yritysvastuun kolme osa-aluetta eli taloudellisen, ympäristö- ja sosiaalisen vastuun näkökulmat. Näissä osissa raportoidaan jokaisen aihealueen toteutumisesta yrityksen toiminnassa. Jokaiseen osaan sisältyy lukuisia erikseen numeroituja standardeja, kuten esimerkiksi vedenkäyttöön ja välillisiin taloudellisiin vaikutuksiin liittyvät standardit. (GRI 101 2016.)

Yritysvastuuraportoinnin käytännöt eri yritysten välillä ovat vielä hyvin vaihtelevia. Moni yritys raportoi erittäin laaja-alaisesti toiminnan vastuullisuudestaan laajojen raporttien kautta, kun taas osa yrityksistä ei tee ollenkaan yritysvastuuraportteja, mikäli ne eivät ole lain mukaan siihen velvoitettuja. Usein yritysvastuuraporttien keskeiset teemat liittyvät ympäristö- ja sosiaaliseen vastuuseen taloudellisen vastuun jäädessä taka-alalle. Taloudellisen vastuun raportointi on usein kapea-alaista ja se keskittyy lähinnä osakkeenomistajien edun palvelemiseen. (Knuutinen 2020.) Ulkoisten sidosryhmien odotukset heijastuvat myös yritysvastuuraporttien ulkoasuun. Ulkoasu on usein hyvin huoliteltu ja visuaalinen, minkä lisäksi raporteissa on paljon tarinoita yrityksen harjoittamasta vastuullisuudesta. Raportit ovatkin monelle yritykselle keino parantaa mainetta ja yrityksen imagoa.

Sisältöä ei yleensä ole tarkastettu ulkopuolisen tarkastajan toimesta tilinpäätösraporttien tapaan, joten yritysraporttien tarkastelussa tulee olla kriittinen. (Pellinen 2017.)

Myös tilinpäätösdirektiivi ja kirjanpitolainsäädännön uudistukset ovat vaikuttaneet vastuullisuusraporttien nopeaan yleistymiseen. Vuodesta 2018 alkaen suurilla yrityksillä on ollut kirjanpitolain mukaan velvollisuus raportoida muitakin kuin taloudellisia tietoja osana toimintakertomusta tai tehdä erillinen vastuullisuusraportti. Lakimuutos koskee yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä, joiden henkilöstön määrä on keskimäärin yli 500 henkilöä ja joiden liikevaihto on yli 40 miljoonaa euroa ja/tai tase ylittää 20 miljoonaa euroa. (Nokkala 2018.)

Yritysraportointi on nopeasti tullut taloudellisen tiedon raportoinnin rinnalle olennaiseksi osaksi yritysten raportointikäytäntöjä. Tulevaisuudessa vastuullisen liiketoiminnan merkitys tulee todennäköisesti kasvamaan entistä enemmän, mikä voi tarkoittaa myös yritysraportointikäytäntöjen muutosta. Tästä esimerkkinä on esimerkiksi Financial Stability Boardin Task Force On Climate-Related Financial Disclosures (TCFD)-suositus, joka edellyttää yritysten tilinpäätöksen sisältävän ilmatoriskeihin liittyvää taloudellista raportointia. Myös IFRS-raportointiin on esitetty lisättävän ilmatoriskien huomioon ottamista. On myös todennäköistä, että pieniltäkin yrityksiltä edellytetään tulevaisuudessa yritysraportointia. (Nokkala 2018.) Tulevaisuuden yritysraportointi tulee kehittymään ja ottamaan huomioon entistä laajemmin ja yksityiskohtaisemmin vastuullisuuteen liittyviä osa-alueita (Jussila 2010, 156–157).

3.8 Vastuullisen talousjohtamisen määritelmiä

Vastuullinen talousjohtaminen huomioi yritystoiminnan taloudelliset vaikutukset sen sidosryhmien näkökulmasta. Talousjohtamisessa on elintärkeää ottaa huomioon kestävään kehitykseen ja vastuullisuuteen liittyvät asiat, jotta yritys voi toimia kannattavasti. Talousjohtamalla ja muulla johdolla on päävastuu vastuullisen liiketoiminnan toteutumisessa (CIMA 2011, 200–201.) Vastuullinen talousjohtaminen ottaa myös huomioon sidosryhmien arvot ja odotukset (Kujala 2007). Pellinen (2017) taas toteaa vastuullisuuden olevan luontainen ja integroitu osa nykypäivän johtamista. Vastuullinen talousjohtaminen on siis parhaimmillaan

yhteishyvää tuottavaa ja tuloksellista sen sijaan, että se olisi vain suoritusmittarien seuraamista ja yritysvastuuraporttien tekemistä (Pellinen 2017).

3.9 Vastuullisen talousjohtamisen haasteita

Yrityksen taloudellinen johto voi nähdä vastuullisuuden rajoittavana ja kustannuksia kasvattavana tekijänä. Vastuullisin vaihtoehto ei ole aina halvin vaihtoehto, mutta toisaalta vastuullisuuden laiminlyönti voi taas vaikuttaa liiketoiminnan tulokseen negatiivisesti. Parhaimmillaan vastuullisuus voi olla kuitenkin hyvä strateginen keino parantaa yrityksen markkina-asemaa suhteessa kilpaileviin yrityksiin. (Pellinen 2017.) Taloudellisessa raportoinnissa ja talousjohtamisessa voi myös ilmetä väärinkäytöstilanteita, joissa yrityksen talousjohto on tahallisesti raportoinut vääristeltyjä tietoja tai jättänyt raporteista pois olennaisia tietoja parantaakseen raportin lukuja. Väärinkäytökset edellyttävät usein johtotehtävissä toimivan henkilön asemaa ja asiantuntijuutta. Taloudellisen raportoinnin luotettavuus perustuu pätevälle sisäiselle valvonnalle. Kaikissa taloudellista tietoa tuotavissa prosesseissa, kuten esimerkiksi myynti- ja tuotantoprosesseissa tulisi olla sisäänrakennettu kontrolli ja ymmärrys taloudellisten prosessien kaikista vaiheista. (Ratsula 2016.)

Järvenpää ym. (2017) mukaan puutteet organisaation talousosaamisessa ovat yksi talousjohtamiseen liitetyistä haasteista. Johdon puutteellinen talousosaaminen vaikeuttaa taloudellisen informaation ymmärtämistä ja tulkintaa, mikä heikentää talousjohtamisen laatua. Ikäheimo ym. (2019) painottaa laskentatoimen osaamisen merkitystä, jotta taloudellista informaatiota ja tunnuslukuja kyetään analysoimaan. Vastuullinen talousjohtaminen ei kuitenkaan pohjaudu pelkästään raportoinnin näkökulmaan, vaan johtamisessa tulisi hyödyntää myös muita näkökulmia (Jussila 2010, 50). Ideaalitulanteessa vastuullisuus integroituu luontevaksi osaksi yrityksen toimintaa, johtamista ja strategiaa, jolloin raportointi ja suoritusmittaristo eivät ohjaa täysin yrityksen vastuullisuutta (Pellinen 2017).

3.10 Sidosryhmäteoria

Tämän opinnäytetyön tuloksia analysoidaan osittain sidosryhmäteorian avulla. Sidosryhmäteoria perustuu ajatukselle, että sidosryhmien edun ajaminen on yksi

yrittötoiminnan ja johtamisen suuntaa ohjaava tekijä. Vastuullisesti toimiva yritysjohto ottaa huomioon sidosryhmänsä ja heidän arvonsa osana strategiaa ja päätöksentekoa. Tämän kaltaista johtamista kutsutaan myös välittäväksi johtamiseksi. Nykyään yrityksillä ei ole mahdollisuutta toimia vain osakkeenomistajien edun kannalta, vaan kaikki sidosryhmät ja heidän tarpeensa on huomioitava tasapuolisesti. (Kujala 2007.) Rahoitusalan yhtiöillä voi kuitenkin olla suuriakin summia sijoittaneita osakkeenomistajia, jotka myös odottavat sijoitukselleen erinomaista tuottoa. Osuustoimintaan perustuvilla pankeilla osuuskunnan jäsenet ovat elintärkeä sidosryhmä, sillä he odottavat toiminnan olevan tuloksellista ja läpinäkyvää. Sidosryhmillä onkin tärkeä rooli rahoitusalan yhtiöille, mikä vaikuttaa yhtiöiden toimintaan. (Koivuporras 2008.)

Sidosryhmäajattelu on myös talousjohtamisen tehokkuuden kannalta tärkeää, sillä sen kautta yritys saavuttaa todennäköisemmin taloudellista kasvua kuin pelkästään omien etujensa ajamisella. Vastuuttomasti toimiva yritys voi esimerkiksi menettää asiakkaitaan tai rahoittajiaan, mikäli heidän tarpeitaan ei kuunnella. (Kujala 2007.) Myös Kuronen (2012) korostaa artikkelissaan sidosryhmien ja erityisesti sijoittajien toiveiden vaikuttavan etenkin pörssiyritysten talousviestintään. Tuloksen parantamiseen voidaan käyttää äärimmäisiä keinoja, kuten esimerkiksi tuloksen manipulointia. Tilinpäätöstiedotteet ja yhtiön muut raportit kiinnostavat kuitenkin sijoittajien lisäksi myös esimerkiksi yhtiön henkilökuntaa ja mediaa. Sidosryhmien huomioiminen onkin etenkin pörssiyrityksille erittäin tärkeää, sillä niiden toiminnan menestyminen on pitkälti kiinni sijoittajista ja mainetekijöistä. (Kuronen 2012.)

4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

4.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tässä tutkimuksessa pyritään saamaan laaja näkemys valittujen pörssiyhtiöiden vastuullisesta talousjohtamisesta, ja tutkimuksen aineistona toimivat valmiit aineistot. Kvalitatiivinen tutkimus on kuvailevaa, ja se pyrkii analysoimaan ilmiötä aineiston avulla. Tätä tutkimusmenetelmää käytetään silloin, kun tutkittavasta aiheesta halutaan saada perusteellinen kuvaus ja syvälinen näkemys. (Kananen 2017.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan tietyn ilmiön kuvaaminen ja syvällisempi ymmärtäminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään usein esimerkiksi haastatteluiden, kyselyiden, havainnoinnin ja valmiiden aineistojen kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

4.2 Valmiiden aineistojen käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimukseni empiirinen tutkimusaineisto hankitaan käyttämällä valmiita aineistoja. Valmiiden aineistojen kautta koottua aineisto on yksi yleisimmistä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83). Valmiita aineistoja voivat olla esimerkiksi raportit, kokouspöytäkirjat ja tilastot. Dokumentit ovat jo valmiiksi olemassa eli niitä ei luoda tutkimusta varten, jotta tutkittavaa ilmiötä voidaan tarkastella menneessä ajassa. Ilmiön menneisyyden tutkiminen voi avata uusia näkökulmia ja ymmärrystä aihetta kohtaan. (Kananen 2017.) Valmiita aineistoja käyttäessä on tärkeintä huolehtia aineiston laadusta sen määrän suhteen. Aineistoa on riittävästi silloin, kun tutkija huomaa aineistossa esiintyvän toistoa, eikä aineisto tarjoa enää uutta informaatiota tutkimusongelman kannalta. Tätä kutsutaan aineiston saturaatioksi eli kyllääntymiseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 99.)

Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu viiden suomalaisen rahoitusalan pörssiyhtiön yritysraporteista ja vuosikertomuksista. Tarkasteltavat yhtiöt ovat OP-Ryhmä, Sampo Group, Aktia Group, Oma Säästöpankki ja Ålandsbanken. Yhtiöt valikoituivat suhteellisen sattumanvaraisesti osaksi tätä tutkimusta, ja tavoitteena oli valita niin suuria kuin pienempiäkin pörssiyhtiöitä, jotta

tutkimukseen saataisiin mahdollisimman laaja kuva alan yritysten vastuullisesta talousjohtamisesta. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on myös suorittaa vertailua yritysten välillä, joten erikokoisten yhtiöiden valinnalla voidaan huomioida myös mahdollisia eroja raportoinnissa riippuen yritysten koosta. Tutkimuksessa ei siis tarkastella kaikkien suomalaisten rahoitusalan pörssiyhtiöiden vastuuraportteja ja vuosikertomuksia, mutta valittujen yritysten tarkastelulla voidaan saada yleis-maailmallinen kuva suomalaisten rahoitusalan pörssiyhtiöiden vastuullisesta talousjohtamisesta.

Tutkimuksen empiirinen aineisto eli yritys vastuuraportit ja vuosikertomukset on noudettu kunkin yrityksen omilta verkkosivuilta. Kyseiset raportit sopivat hyvin osaksi tätä tutkimusta, sillä niistä voidaan saada selville tarvittava määrä tietoa yhtiöiden talousjohtamisen vastuullisuudesta ja sen raportoinnista. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, miten yhtiöt raportoivat talousjohtamisensa vastuullisuudesta, joten julkisesti saatavilla olevat raportit sopivat myös tähän tarkoitukseen.

Tutkimukseen valikoidaan tarkasteltavaksi kultakin yritykseltä kaikista tuorein (vuoden 2020) yritys vastuuraportti ja vuosikertomus, jotta aineisto olisi mahdollisimman ajankohtaista. Tutkimuksen toteutusajankohta on kesällä 2021, joten vuodelta 2021 ei luonnollisesti ole vielä raportteja saatavilla. Ajan ja resurssien puitteissa tutkimukseen ei valittu aiempien vuosien yritys vastuuraportteja, mikä johti tuoreimpien mahdollisten eli vuoden 2020 raporttien valintaan. Yritys vastuuraporttien sisällöstä tutkimuksen kohteena ovat talousjohtamisen kannalta olennaiset vastuullisuuden tavoitteet, vastuulliseen sijoittamiseen ja luotonantoon liittyvä aiheet sekä verotukseen ja toiminnan läpinäkyvyyteen liittyvät aiheet. Lisäksi tarkastellaan edellä mainittuihin teemoihin liittyviä mittaristoja ja yhtiöiden käyttämää raportointimallia.

4.3 Sisällönanalyysi

Tutkimuksen aineistoa analysoidaan hyödyntämällä sisällönanalyysin menetelmää. Sisällönanalyysin keskeinen tavoite on pyrkiä löytämään tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman tiivis ja yleistetty kuvaus. Sen avulla tekstiä voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti kuvaamalla aineiston sisältöä sanallisesti. Tutkija pyrkii etsimään tekstistä olennaiset asiat omaa tutkimustansa ja sen

johtopäätöksiä varten. Sisällönanalyysin avulla aineistosta voidaan löytää tutkimuksen kannalta olennaisia merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Pörssiyhtiöiden vastuuraporteissa ja vuosikertomuksissa on paljon erilaista informaatiota, joka ei ole relevanttia tutkimuksen aiheen kannalta. Sisällönanalyysin käyttö on siis perusteltua, ja se on sopivin keino analysoida tutkimuksen aineistoa. Tutkimuksen tulosten analysoinnissa ja pohdinnassa hyödynnetään osin myös sidosryhmäteoriaa ja sidosryhmäajattelua.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Yhtiöiden käyttämä raportointimalli ja vastuullisuusteemat

Tutkimuksen tulokset esitellään aloittamalla yhtiöiden käyttämistä raportointimalleista ja vastuullisuusteemoista, jonka jälkeen siirrytään tarkastelemaan vastuullisen sijoittamisen ja luotonannon teemoja ja verotusta. Lopuksi tarkastellaan yhtiöiden taloudellisen vastuun johtamista ja hyvää hallintotapaa (corporate governance). Raportointimalli ja vastuullisuusteemat sekä taloudellisen vastuun johtaminen ja hyvä hallintotapa sisälsivät paljon eri tekijöitä, joten tulosten selkeyttämiseksi laadittiin kokoavat taulukot.

OP-ryhmän yritysraportti ja vuosikertomus ovat osa yhtiön vuosikatsausta, joka sisältää myös molemmat edellä mainitut raportit. Yritysraportti on laadittu GRI-standardien mukaisesti. OP-ryhmän toiminnan vastuullisuuden tavoitteet perustuvat yhtiön laatimaan vastuullisuusohjelmaan, jonka keskiössä ovat seuraavat neljä pääteemaa: Suomalaisten taloustaitojen vahvistaminen, kestävän talouden edistäminen, paikallisen elinvoiman ja yhteisöllisyyden tukeminen sekä tietopääoman vastuullinen käyttäminen. Jokaiselle teemalle on luotu oma mittaristonsa, joita yhtiö on sitoutunut toimimaan aiemmin tässä opinnäytetyössä mainittujen YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden edistämiseksi. (OP-ryhmä 2020.)

Vastuullisen talousjohtamisen näkökulmasta OP-ryhmän olennaisimmat vastuullisuusteemat ovat suomalaisten taloustaitojen vahvistaminen ja kestävän talouden edistäminen. Suomalaisten taloustaitojen vahvistamisella on pyritty lisäämään yhtiön asiakkaiden taloustietoutta. Yhtiö on kohdistanut taloustaito-opastustaan lapsille ja nuorille sekä senioreille. Tavoitteen mittarina käytettiin opastuksissa kohdattujen henkilöiden lukumäärää. Kestävän talouden edistämiseen sisältyi kestävää kehitystä tukevien rahoitustuotteiden tarjoamista ja toiminnan muuttaminen hiilineutraaliseksi vuoteen 2025 mennessä. Yhtiön tavoitteena oli olla suosituin yhteistyökumppani vastuullisessa sijoittamisessa ja sen raportoinnissa. Mittareina näissä tavoitteissa toimivat myönnettyjen kestävyyskriteerilainojen, vihreiden lainojen ja limiittien määrät sekä vastuullisten rahastojen hallinnoitavien varojen määrä. (OP-ryhmä 2020.)

Sampo Groupin yritysraportti on oma julkaisunsa. Raportti tarjosi tutkimuksen kannalta kaikki olennaiset tiedot, joten kyseisen yhtiön kohdalla vuosikertomuksen tarjoamaa informaatiota ei tarvinnut käyttää. Sampo Oyj:n ja sen tytäryhtiöiden hallintoon ja liiketoimintaan kuuluu olennaisena osana vastuullisuus. Talousjohto pyrkii kehittämään tulevaisuudessa vastuulliseen liiketoimintaan liittyvää mittaristoa ja raportointia. Konsernin yritysraportointia oli pohjattu GRI-mittariston ohjeistuksiin ja vastuullisuuden tavoitteiden yhteys YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin oli otettu huomioon. Sampo Groupin yritysraportteemat oli yritysraportissa jaoteltu neljään eri pääteemaan: Vastuullinen liikkeenjohto ja liiketoimintakäytännöt, vastuullinen yrityskulttuuri, vastuullinen sijoitustoiminta ja sijoitusten hallinnointi sekä vastuullisuus yhteisöissä. Näistä teemoista vastuullisen talousjohtamisen kannalta olennaisimmat ovat vastuullinen liikkeenjohto ja liiketoimintakäytännöt sekä vastuullinen sijoitustoiminta ja sijoitusten hallinnointi. (Sampo Group 2020.)

Vastuulliseen liikkeenjohtoon sisältyy muun muassa korruption ja lahjonnan ehkäisyyn, rahanpesun estämiseen ja vastuullisiin myynti- ja markkinointikäytäntöihin liittyviä teemoja. Teeman tavoitteena on huolehtia konsernin toiminnan ja hallinnoinnin vastuullisuudesta. Tavoitteiden seurantaan käytettiin erilaisia mittaristoja ja avainlukuja. Korruption, lahjontaan ja rahanpesuun liittyviä tekijöitä seurattiin tapausten raportoidulla määrällä, joita ei ollut raportoitu vuoden 2020 aikana yhtään kappaletta. (Sampo Group 2020.)

Aktia Groupin yritysraportointi oli sisällytetty osaksi yhtiön vuosikertomusta eli yhtiöllä ei ollut erikseen olemassa yritysraporttia. Yhtiön raportointi pohjautuu myös GRI-standardeihin, mutta standardeja on käytetty soveltaen eli ohjeistoa ei ole noudatettu täysin. Raportoinnissa on myös sovellettu TCFD-kehikkoa eli Aktia Groupin yritysraportoinnissa on hyödynnetty kahta eri kansainvälistä standardistoa. Yhtiön yritysraportti ja sen johtaminen sekä hyvä hallintotapa on osa yhtiön toimintaa. Vastuullisuuteen liittyviä teemoja ja asioita käsitellään säännöllisesti, ja ne pyritään saada olennaiseksi osaksi yhtiön toimintaa. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ovat ohjanneet yhtiön vastuullisuustavoitteita. Taloudellisen vastuun kannalta olennaisimmat tavoitteet ovat yhtiön tavoite olla vakavarainen ja luotettava sekä olla vastuullinen kumppani

asiakkaille. Tavoitteiden yhteys ja merkitys sidosryhmille on myös mainittu. (Aktia Group 2020.)

Oma Säästöpankin osalta tarkasteltiin vastuuraportin lisäksi myös yhtiön vuosikertomusta vastuuraportin suppeiden tietojen takia. Vastuuraportissa keskityttiin enemmän yhtiön ympäristövastuuseen, mutta taloudellisen vastuun teemoja oli käsitelty varsin vähän. Vuosikertomus toi lisätietoja yhtiön vastuullisuuteen, mutta sekään ei tuonut tietoja kaikista tutkimuksen teemoista. YK:n kestävän kehityksen periaatteet sitouduttu. Yhtiö ei käytä vastuuraportoinnissaan GRI-ohjeistoa, ja TCFD-kehikkoa on hyödynnetty vain osittain. Kuten OP-ryhmä, on myös Oma Säästöpankki maininnut yhdeksi taloudellisen vastuun tavoitteeksi nuorten ja lasten taloudenhallinnan edistämisen. Kyseinen tavoite on myös osana kestävän kehityksen edistämistä. Myös erilaiset apurahat ja avustukset on mainittu yhtiön taloudellisen vastuun käytännön toimenpiteiksi. (Oma Säästöpankki 2020a.)

Ålandsbanken on sitoutunut noudattamaan toiminnassaan ESG-periaatteita eli hyvää hallintotapaa ja vastuullisuusteemoja. Myös YK:n kestävän kehityksen periaatteita on myös sitouduttu noudattamaan. Yhtiö mainitsi Oma Säästöpankin tavoin vastuullisuusteemojen ja niistä raportoinnin olevan vielä kehitysvaiheessa eikä myöskään Ålandsbankenilla ollut saatavilla varsinaista yritys vastuuraporttia. (Ålandsbanken 2020b.) Yritysvastuuta tarkasteltiin yhtiön vuosikertomuksessa ja rahastoja koskevassa kestävyysraportissa. Vuosikertomusta ei ollut saatavilla suomeksi, mutta muut dokumentit olivat saatavilla suomen kielelle käännettynä.

Yhtiö Tarkasteltava tekijä	OP-ryhmä	Sampo Group	Aktia Group	Oma Säästöpankki	Ålandsbanken
<i>Yritysvastuuraportti julkaistu erikseen</i>		x		x	
<i>GRI-standardistoa noudatettu</i>	x	x	x		
<i>TCFD-kehikkoa noudatettu</i>			x	x	
<i>Taloudellisen vastuun tavoitteet/teemat mainittu</i>	x	x	x	x	x
<i>YK:n kestävän kehityksen periaatteita noudatettu</i>	x	x	x	x	x
<i>ESG-periaatteita noudatettu</i>	x	x	x	x	x

Taulukko 1. Koonti yhtiöiden vastuuraportoinnin standardeista ja vastuutavoitteista

5.2 Vastuullinen sijoittaminen

OP-ryhmän sijoitusstrategian perustana ovat vastuullisuuden huomioiminen sijoituspäätösten tekemisessä, kansainvälisten normien seuranta, aktiivinen omistajuus, poissulkeminen ja positiivinen teemasijoittaminen. Yhtiöllä on neljä vastuullisen sijoittamisen teemarahastoa. Viidessä indeksirahastossa oli käytössä vertailuindeksi, joka antaa vastuullisesti toimiville yrityksille suuremman painon. Yhtiön sijoittaja-asiakkaiden käytössä on OP-osakerahastojen vastuullisuutta kuvaava hiili-intensiteetiluku, joka määrittelee rahaston hiiliriskiä. Rahastoista on

laadittu myös erilaisia vastuullisuusanalyyssejä, jotka ovat myös sijoittajien käytössä. (OP-ryhmä 2020.)

Sampo Groupin vastuullisen sijoitustoiminnan keskeisinä tavoitteina ovat sitoutuminen vastuulliseen sijoittamiseen, vastuullisuuden sijoittamisen strategioiden käyttö kaikissa omaisuuslajeissa ja sijoitusten hiilijalanjäljen ja ilmastovaikutusten arviointi. ESG-näkökohdat on huomioitu osaksi yhtiön sijoitustoimintaa. ESG-riskinä on todettu olevan enemmän tietyillä toimialoilla. Riskeiksi yhtiö mainitsee esimerkiksi maineeseen, ympäristöön, ilmastoon ja sääntelyyn liittyvät riskit. Kohonneiden riskien toimialojen kohdalla sijoituspäätökset tehdään erityisellä huolellisuudella. Tällaisten kohonneiden toimialojen kohdalla tulee myös tehdä säännöllistä raportointia vähintään kerran vuosineljänneksessä. Sampo Group mainitsee erityisen riskialttiiksi toimialoiksi esimerkiksi kivihillen louhinnan, puolustusmateriaalin ja uhkapelit. (Sampo Group 2020.)

Sampo Groupin vastuullisen sijoittamisen toteutumista seurataan sijoitusten hiilijalanjäljen ja painotetun keskimääräisen hiili-intensiteetin avainluvulla. Sampo Group on allekirjoittanut Global Compact-aloitteen, ja yhtiö on myös yksi Climate Action 100 + -hankkeen tukijoista. Edellä mainittu aloite ja hanke vaikuttavat koko konsernin sijoitusprosesseihin. Vastuulliseen sijoittamiseen kuuluu myös tapaukselliset sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien kanssa. Yhtiö toteutti vuoden 2020 lopussa ilmastoanalyysin, jossa tarkasteltiin konsernin suorien osake- ja korkosijoitusten vaikutusta ilmastoon. Analyysin tuloksena todettiin, että yhtiön suorat osake- ja korkosalkut eivät olleet linjassa kestävä kehityksen skenaarion kanssa vuoteen 2020 mennessä. Saadun tuloksen perustella Sampo Group kertoo keskittyvänsä tulevaisuudessa seuraamaan tarkasti salkkuyhtiöiden ilmastotoimia ja kehittämään omia ilmastotavoitteitaan ja niiden käytännön toteutustapoja. (Sampo Group 2020.)

Myös **Aktia Group** on sitoutunut noudattamaan toiminnassaan YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteita. ESG-asiat on mainittu olennaiseksi osaksi yhtiön sijoitusprosesseja. Yhtiö myös mainitsee pyrkivänsä vaikuttamaan oman toimintansa lisäksi myös sijoituskohteidensa ja koko sijoitustoimialan vastuullisempaan toimintaan ja siitä raportointiin. Aktia Group ei raportin mukaan sijoita suoraan tupakka- ja aseollisuuteen, uhkapelitoimintaan ja lapsityövoimaa käyttäviin

yrittäisiin. Yhtiön sijoituspäätöksiä ohjaavat laaja-alaiset analyysit, joiden kautta voidaan tarkastella sijoituskohteiden vastuullisuutta. Aktia Group mainitsee myös yhdeksi vastuullisen sijoittamisen kohteeksi kehitys pankkien kanssa tehdyt yhteistyöt ja sijoitukset valtioiden liikkeelle laskemiin joukkovelkakirjalainoihin, joiden varat ohjataan kehityshankkeiden rahoittamiseen. (Aktia Group 2020.)

Oma Säästöpankin vastuullisen sijoittamisen teemoista ei ollut saatavilla laajasti tietoa. Yhtiö mainitsi raportissa sijoituskohteiden valintaan vaikuttavan koko ajan enemmän niiden vastuullisuus ja kestävään kehitykseen liittyvät tekijät. Kestävän kehityksen mukaisista sijoituskohteista ja -strategiasta ei ollut kuitenkaan saatavilla lisätietoja. (Oma Säästöpankki 2020a.)

Ålandsbanken oli ainut tarkasteltavista yhtiöistä, joka oli julkaissut erikseen raportin vastuullisesta sijoittamisesta. Verrattuna esimerkiksi OP-ryhmän vastuuraportissa mainittuihin vastuullisiin sijoitusrahastoihin, on Ålandsbankenin katsauksessa tarkasteltu hyvin tarkasti yhtiön jokaiseen rahastoon liittyviä vastuullisuustekijöitä ja -lukuja. Raportissa tarkastellaan esimerkiksi rahastojen hyväksymiä periaatteita, kuten esimerkiksi kansainvälisen Global Compact- aloitteen osalta. Raportissa mainitaan myös rahastojen saamia kansainvälisiä luokituksia vastuullisuuden osalta. Ålandsbankenin sijoitusrahastojen sijoitusten omistusta on mitattu käyttämällä kestävyysarvosanaa. Tarkastellessa kaikkia Ålandsbankenin sijoitusrahastoa on suurin osa sijoituksista luokiteltu kestävyysarvosanan perusteella kestävyystyön keskitasolle (83,68 %). Vastuullisuudessa ylimmällä tasolla olevien sijoitusten määrä on noin 10 prosenttia, kun taas alimmalla tasolla olevien määrä on noin 7 prosenttia. (Ålandsbanken 2020a.)

5.3 Vastuullinen luotonanto

Sampo Groupin yritys vastuuraportissa ei käsitelty lainkaan vastuulliseen luotonantoon liittyviä asioita. Syynä lienee yhtiön toimiminen pääasiassa vakuutus-alalla, joten yhtiön toimintaan ei kuulu luotonantoa henkilöasiakkaille. Teeman osalta käsitellään vain neljän muun tutkittavan yhtiön raportointia liittyen vastuulliseen luotonantoon.

OP-ryhmä raportoi vuosikatsauksessaan myös vastuulliseen luotonantoon ja vastuulliseen sijoittamiseen liittyvistä tekijöistä. Yhtiö mainitsi olevansa Suomen

yksi suurimmista rahoittajista, mikä on kasvattanut vastuullisen luotonannon roolia yhtiön toiminnassa. Yhtiö kertoo tarjoavansa asiakkailleen vastuullista rahoitusta, kuten esimerkiksi vihreitä lainoja ja vihreitä joukkovelkakirjalainoja eli green bondeja. Yhtiön yritysasiakkaille tarjoamat vihreät lainat tulee käyttää määritellyyn kohteeseen, kun taas kestävyyskriteerilainoissa asiakas sitoutuu noudattamaan valittuja vastuullisuustavoitteita, mikä vaikuttaa lainan marginaaliin. Näillä lainamuodoilla pyritään edistämään yritysten toiminnan vastuullisuutta. Vuonna 2020 OP-ryhmä otti käyttöön käyttöomaisuuden rahoittamiseen tarkoitettuja vastuulliset leasing- ja investointirahoitukset, jotka tarjoavat rahoitusta sellaisille kohteille, jotka tukevat kestävä kehityksen toteutumista. (OP-ryhmä 2020.)

Aktia Groupin toiminnassa vastuullinen luotonanto ilmenee siten, että riskiarviointia tehdään huolellisesti ja ajantasaisesti asiakkaan maksukyvyn selvittämisessä ja arvioinnissa. Luotonannon vastuullisuus tarkoittaa yhtiölle eettisesti tehtyjä luottosopimuksia, jotka eivät johda asiakkaan ylivelkaantumiseen. Esimerkkinä yhtiö esittää asuntolainan lyhennyssuunnitelman, jossa on uudelleenjärjestelyiden mahdollisuus asiakkaan elämäntilanteen muuttuessa. Vastuullisesta luotonannosta on vastuussa henkilölainojen osalta henkilöasiakasliiketoiminnan johtaja ja yrityslainojen osalta yritysasiakasliiketoiminnan johtaja. Johdon vastuulla on huomioida luottoriskien hallinnassa ja luottoriskistrategiassa yhtiön yritys vastuuhjelma ja ilmastopolitiikka. Vastuullisen luotonannon periaatteet ovat kuitenkin vielä työn alla yhtiön toiminnassa, sillä niiden valmistelu on aloitettu vasta vuonna 2020. Yhtiön rahastoissa vihreiden joukkovelkakirjojen osuus oli vuonna 2020 vain 3,7 % ja vihreitä lainoja ei tarjottu lainkaan kyseisen vuoden tarkastelujakson aikana. (Aktia Group 2020.)

Oma Säästöpankki mainitsi taloudellisen vastuun tavoitteekseen noudattaa kestävä rahoituksen periaatteita toiminnassaan. Yhtiö oli tarkasteluajanjakson aikana eli vuonna 2020 allekirjoittanut 75 miljoonan euron jatkokiintiön takaussopimuksesta Euroopan investointirahaston kanssa. Yhteistyön kautta yhtiö rahoittaa suomalaisia pk-yrityksiä ja kannustaa investointeihin. Kestävä kehitys on mainittu raportissa yhdeksi ohjaavaksi näkökulmaksi rahoituspäätösten tekemisessä. Kestävät investoinnit ovat myös osa raportissa mainittuja taloudellisen vastuun osa-alueita. Yhtiö mainitsee rahoituspäätösten olevan olennainen tekijä taloudellisen vastuun kannalta, mikä heijastuu luotonantoon ja sen vastuullisuuteen.

Lainojen tulee olla pääosin vakuudellisia ja asiakkaiden maksukyky on varmistettava. (Oma Säästöpankki 2020a.)

Ålandsbankenia koskevassa tutkimusaineistossa ei ollut varsinaisesti vastuullista luotonantoa koskevia tietoja, mutta vuosiraportissa oli mainittu luotonannon vastuullisuuteen liittyviä asioita. Yhtiö toteaa vuosiraportissaan, että lainojen takaisinmaksu on erittäin hyvällä tasolla, eikä sillä ole koskaan sen toiminnan aikana ollut sen osalta ongelmia. (Ålandsbanken 2020b.) Muutoin tutkimusaineistossa ei ollut saatavilla vastuulliseen luotonantoon liittyen.

5.4 Verotus ja verojalanjälki

OP-ryhmän verojalanjälki ja verojen määrä kuvataan vastuuraportissa taulukon avulla, jonne on koottu verotukseen liittyvät asiat ja luvut. Yhtiön vuoden 2020 tuloverojen määrä oli 144 miljoonaa euroa, ja efektiivinen verokanta oli 18,3 prosenttia. (OP-ryhmä 2020.)

Sampo Groupin yritys vastuuraportissa mainitaan konsernin talousjohtajan vastuu yhtiön veroasioista. Talousjohtajan tehtävä on raportoida yhtiön hallitukselle strategian kannalta merkittävistä veroasioista. Konserniin kuuluvat yksittäiset yhtiöt ja niiden talousasiantuntijat ovat vastuussa päivittäisistä veroasioista. Yhtiön verotuksen vastuullisuus varmistetaan toiminnan läpinäkyvyydellä ja yhteistyöllä veroviranomaisten kanssa. Myös finanssivalvontaviranomaisten suorittama valvonta on tärkeä osa verotuksen vastuullisuuden toteutumisessa. Maksettujen verojen määrä ja efektiivinen veroaste on kuvattu taulukoiden avulla. Konserni maksoi sekä keräsi ja tilitti veroja vuonna 2020 yhteensä 1712,3 miljoonaa euroa ja efektiivinen veroaste oli 24,5 prosenttia. (Sampo Group 2020.)

Aktia Groupin raportissa mainitaan yhtiön läpinäkyvyys yhteiskunnassa esimerkiksi verojen maksun osalta. Yhtiön toiminnan verot on maksettu suomalaisen lainsäädännön ja ohjeistusten mukaisesti. Verojalanjälki vuonna 2020 oli 54,3 miljoonaa euroa. (Aktia Group 2020.)

Oma Säästöpankin verojen määrä on jaoteltu eri verolajien mukaisesti. Yhtiön verojalanjälki vuonna 2020 oli 13,3 miljoonaa euroa. (Oma Säästöpankki 2020a.)

Ålandsbankenin verotusta ja siihen liittyviä vastuutekijöitä oli käsitelty varsin

suppeasti vastuullisen luotonannon tapaan. Vuonna 2020 maksettujen verojen määrä oli 8,2 miljoonaa euroa. Efektiivinen veroaste vuonna 2020 oli 20,7 prosenttia. Vuosiraportissa myös mainittiin yhtiön verojen maksuun liittyvästä ongelmatilanteesta. Ruotsin verovirasto on vaatinut vuodesta 2017 Ålandsbankenilta noin 500 000 euron arvonlisäveron maksua. Pankki ei ole kuitenkaan ollut samaa mieltä veroviraston kanssa, ja asia on siirtynyt hallinto-oikeuden ratkaistavaksi. (Ålandsbanken 2020b.)

5.5 Corporate governance ja taloudellisen vastuun johtaminen

OP-ryhmän yritysvastuupolitiikasta ja vastuullisuusohjelman sisällöstä on vastuussa johtokunnan perustama yritysvastuutoimikunta. Vastuullisuusohjelma hyväksytetään yhtiön hallituksella. Yritysvastuutoimikunta ja OP Osuuskunnan hallintoneuvosto ovat vastuussa vastuullisuustavoitteiden seurannasta. Yhtiön ylimmän johdon viestintä- ja vastuullisuusjohtaja on vastuussa yhtiön yritysvastuusta. (OP-ryhmä 2020.)

Sampo Groupin raportissa myös mainittiin hyvän hallintotavan merkitys yhtiön liiketoiminnalle ja yritysvastuun toteutumiselle. Hyvä hallintotapa mainittiin myös tärkeäksi tekijäksi toimivien sidosryhmäsuhteiden toteutumisessa. Sidosryhmien kanssa käytävä vuoropuhelu on tärkeä osa yrityksen yritysvastuupolitiikkaa. Kuten OP-ryhmällä, Sampo Oyj:n hallitus on päävastuussa konsernin yritysvastuusta. Yritysvastuuraportointia ja -toimintaa valvoo nimetty tarkastusvaliokunta. Konsernilla on yritysvastuuyksikkö, jonka tehtävänä on kehittää ja koordinoida konsernin yritysvastuuta. Sen toimintaa johtaa konsernin talousjohtaja, ja mukana on myös muita konsernin johtoon kuuluvia henkilöitä, kuten esimerkiksi konsernin sijoitusjohtaja, yritysvastuujohtaja, lakimies ja riskienhallintajohtaja. Yritysvastuuyksikkö laatii konsernin vastuullisuusohjelman ja ohjaa tytäryhtiöiden yritysvastuun toteutumista käytännön tasolla. (Sampo Group 2020.)

Aktia Groupin yritysvastuusta on vastuussa johtoryhmä, jonka tehtävänä on ohjata ja hallinnoida yritysvastuuseen liittyviä asioita. Johtoryhmän vastuulla on esimerkiksi yritysvastuuraportointi ja toiminnan tuloksellisuuden valvominen. Taloudellisen vastuun näkökulmasta olennaisimmat henkilöt johtoryhmässä ovat talous- ja rahoitusjohtaja, vastuullisen sijoittamisen johtaja sekä

vastuullisuuspäällikkö sijoittajasuhde- ja viestintätiimissä. Myös Aktia Groupilla on Sampo Groupin ja OP-ryhmän tapaan yritys vastuutoimikunta ja vastuullisuusasioihin on nimetty tietyt vastuuhenkilöt.

Oma Säästöpankin vuosikertomuksessa tarkasteltiin yritys vastuuraporttia kattavammin hallintoon ja hyvään hallintotapaan liittyviä asioita. Yhtiön johtoryhmään kuuluu seitsemän jäsentä. Toimitusjohtajan tehtävänä on vastata kirjanpidon lainmukaisuudesta ja varainhoidon luotettavuudesta. Talous- ja hallintojohtaja avustaa toimitusjohtajaa operatiivisen liiketoiminnan johtamisessa. Vastuullisuusjohtajaa ei ollut tutkimusaineiston perusteella erikseen mainittu, joten oletettavaa on, että toimitusjohtaja on vastuussa myös vastuullisuusasioista. (Oma Säästöpankki 2020b.)

Ålandsbankenin hallitukseen kuului vuonna 2020 kuusi henkilöä. Johdon ja talousjohdon vastuut oli määritelty yhtiön vuosiraportissa. Johdon vastuulla on tuottaa luotettavaa ja lainmukaista taloudellista informaatiota. Myös kirjanpidon oikeellisuus ja virheiden ja petosten tunnistaminen on johdon vastuulla. (Ålandsbanken 2020b.)

Tarkasteltava tekijä	Yhtiö				
	OP-ryhmä	Sampo Group	Aktia Group	Oma Säästöpankki	Ålandsbanken

<i>Hallinto- ja ohjausjärjestelmästä tehty selvitys</i>	x	x	x	x	x
<i>Corporate governance - ohjeistusta noudatettu</i>	x	x	x	x	x
<i>Vastuullisuusjohtaja(t) nimetty</i>	x	x	x		x
<i>Yritysvastuutoimikunta nimetty</i>	x	x	x		

Taulukko 2. Koonti yhtiöiden raportoimista hallintoon liittyvistä asioista

6 POHDINTA

6.1 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä tutkimuksessa tavoitteena oli tutkia, miten vastuullinen talousjohtaminen ilmenee valittujen suomalaisten rahoitusalan pörssiyritysten yritysraporteissa ja muissa julkisissa raporteissa. Tavoitteena oli myös selvittää, onko valittujen yritysten vastuuraporteissa ja niiden sisällöissä eroavaisuuksia. Tutkimus tehtiin laadullisena tutkimuksena, ja tutkimusaineistona käytettiin valittujen yritysten vuoden 2020 yritysraportteja ja harkinnan mukaan myös vuoden 2020 vuosikertomusta. Kaikilla yrityksillä ei ollut erikseen julkaistua yritysraporttia tai se tarjosi liian vähän tietoa, joten näissä tapauksissa päädyttiin käyttämään myös vuosikertomusta. Vastuullisen luotonannon toteutumista ei pystytty tutkimaan Sampo Groupin osalta, sillä yhtiön toiminta keskittyy vakuutustoimintaan eikä luotonantotoimintaa ole. Vastuullista luotonantoa tutkittiin siis muiden neljän yrityksen raporttien perusteella.

Tutkimuksessa selvisi, että kaikki valitut yritykset ovat huomioineet vastuullisen talousjohtamisen ja taloudellisen vastuun osaksi toimintaansa. Raportoinnissa ja raporttien sisällöissä oli kuitenkin huomattavia eroja. Vain Sampo Groupilla ja Oma Säästöpankillä oli erikseen julkaistu yritysraportti, kun taas muilla yrityksillä yritysraportointi oli sisällytetty osaksi yritysten vuosikertomusta. Ålandsbankenin vastuullisen sijoittamisen teemoja käsiteltiin omassa kestävyysraportissa, mutta muuten yrityksillä ei ollut erikseen yritysraporttia. Oma Säästöpankin yritysraportti tarjosi kuitenkin huomattavasti suppeammin tietoa yrityksen vastuullisesta talousjohtamisesta verrattuna esimerkiksi OP-ryhmään, jonka yritysraportti oli osana vuosikatsausta. Näin ollen yritysraportin sisällön laajuus ei ollut riippuvainen siitä, oliko yritysraportti oma julkaisunsa vai ei.

Moni yritys mainitsi raporteissaan sen, että yritysraportointi ja vastuullisuuden liittyvät teemat kehittyvät ja täydentyvät edelleen. Raporteissa oli kuitenkin käsitelty taloudellisen vastuun toteutumista eri näkökulmia ja konkreettisia mittareita käyttäen. Rahoitusalan yrityksillä on yleisesti hyvä maine taloudellisesti vastuullisina, ja niiden toimintaa valvotaan hyvin tarkasti verrattuna muiden alojen yrityksiin (Koivuporras 2008). Tutkittavien yritysten raportointi oli avointa ja

läpinäkyvää, ja pääosin raporttien tekstien pohjana oli konkreettisia lukuja ja taulukoita.

Tämän opinnäytetyön alussa esiteltiin tutkimukseen valitut yhtiöt ja niiden kokoluokat tilikauden 2020 tuloksen ja henkilöstömäärän perusteella. OP-ryhmä ja Sampo Group ovat tutkittavista yhtiöistä selvästi suurimpia, kun taas Ålandsbanken, Aktia Group ja Oma Säästöpankki ovat pienempiä. Tehdyn tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että yhtiön koolla on vaikutusta yritysvastuuraportoinnin sisällön laajuuteen. Sampo Groupin ja OP-ryhmän vastuullisuudesta oli raportoitu yli sadan sivun verran, kun taas esimerkiksi Oma Säästöpankin vastuuraportti oli 37 sivua. Suurimmat yhtiöt raportoivat laajemmin eri taloudellisen vastuun osa-alueista verrattuna pienempiin. Toisaalta esimerkiksi Ålandsbanken oli raportoinnut todella laajasti vastuullisen sijoittamisen teemoista verrattuna Oma Säästöpankkiin ja Aktia Groupiin. Koon vaikuttaminen raportoinnin laajuuteen voi selittyä suurempien yhtiöiden laajemmilla talousjohtamisen resursseilla ja paremmalla vastuullisen talousjohtamisen osaamisella.

Yhtiöiden johtamisen ja hyvän hallintotavan raportointi oli yhteneväisempää verrattuna muiden osa-alueiden raportointiin. Kaikki tutkittavista yhtiöistä olivat laatineet selvityksen johtamis- ja hallinnointijärjestelmästä. Niiden raportoinnissa ei ollut niin paljon eroavaisuuksia kuin muussa vastuullisuusraportoinnissa. Yhteneväisyyttä selittää osittain se, että hyvä hallintotapa on kuitenkin kaikkia pörs-siyhtiöitä sitova selkeä ohjeistus. Muiden vastuullisuusteemojen osalta yhtiöillä on melko vapaat kädet raportoinnin sisällön suhteen, sillä tällä hetkellä vastuuraporttien sisältöön ei ole olemassa kaikkia koskevaa ohjeistoa. Kansainvälisillä raportointiohjeistoilla, kuten esimerkiksi GRI-ohjeistolla, on pyritty yhtenäistämään yhtiöiden yritysvastuuraportointia. Tulevaisuudessa voikin olla mahdollista, että yritysvastuuraporttien tekemiseen on yhteinen ohjeisto, jota kaikkien raportointivelvoitettujen on noudatettava.

Yhtiöiden vastuuraporteissa on käytetty paljon visuaalisuutta, ja esimerkiksi monet taloudellisen vastuun tunnusluvut on esitetty helposti ymmärrettävällä tavalla käyttämällä erilaisia kuvioita ja taulukoita. Ålandsbanken oli ainoa tarkasteltavista yhtiöistä, jonka raportointi ei ollut erityisen näyttävällä ja visuaalisella tavalla tehtyä. Sivumäärältään vastuullisuutta oli Ålandsbankenin kohdalla käsitelty

huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi OP-ryhmällä ja Sampo Groupilla, mutta toisaalta raportin sivumäärä ei välttämättä ole suoraan verrannollinen toteutuneeseen vastuullisuuteen. Kuvilla ja muulla visuaalisuudella saadaan helposti lisää sivuja raportteihin faktatiedon pysyessä samana, mikä voi tehdä eroa yritysraporttien sivumäärissä.

Viime vuosien lakimuutokset yritysraportoinnin veloitteesta ovat varmasti yksi merkittävä tekijä tutkimuksen yritysten vastuullisuusraportointiin panostamiseen. Sidosryhmäteorian vaikutus raportoinnissa on kuitenkin havaittavissa, mikä on varmasti vaikuttanut myös osaltaan yritysraportointiin panostamiseen. Pörssiyrityksille sidosryhmät ovat erityisen tärkeitä, sillä esimerkiksi sijoittajat ja media ovat avainasemassa yhtiön menestymisen ja maineen kannalta (Kuronen 2012). Sidosryhmien kasvaneet odotukset näkyivät raporttien laajuudella ja perusteellisuudella etenkin suurimpien yritysten kohdalla. Suuri tiedon määrä palvelee sidosryhmien ja etenkin sijoittajien kiinnostusta yhtiöiden taloudellisen vastuun toteutumiseen. Vastuuarporteissa oli osin havaittavissa mainostyylistä tekstiä ja erilaisia vaikuttavia tarinoita ja kuvia, mikä tukee myös sidosryhmäteorian vaikutusta yritysraportointiin. Yhtiöillä voi olla tavoite tehdä markkinointia yritysraporttien kautta ja luoda sen kautta mahdollisimman hyvä kuva yhtiön vastuullisuudesta. Tämä herättää kuitenkin ajatuksen siitä, onko raporteista jätetty jotain pois, jotta hyvä imago ja maine säilyy.

Tutkimuksessa tarkastelluissa yritysraporteissa ei esiintynyt montakaan negatiivista asiaa, vaan raporteissa keskityttiin pelkästään hyviin asioihin. Voidaan siis olettaa, että yhtiöiden vastuullisessa talousjohtamisessa on puutteita, mutta ne on jätetty pois vastuuarporteista. Moni yhtiö kuitenkin totesi raporteissa vastuullisuusasioiden olevan vielä kehityksen alla, mikä voidaan ymmärtää vastuullisuuden olevan vielä joissain määrin puutteellista tällä hetkellä. Näitä puutteita ei kuitenkaan mainittu tai niitä sivuttiin lyhyesti muutaman virkkeen verran. Täten vastuullisuuden ja sen johtamisen puutteiden merkittävyyttä ei voida arvioida puutteellisen tiedon takia.

Tutkimusaineisto on julkista tietoa ja suunnattu ulkoisille sidosryhmille eikä se välttämättä kerro lukujen taustasta tai esimerkiksi käytetyistä tuloksenhallinnan keinoista. Tutkija ei voi tietää, onko talousjohdossa käytetty tuloksenhallintaa ja

onko toiminta todellisuudessa taloudellisesti vastuullista. Yritysvastuuraportit ja niissä esitetyt tiedot ja luvut eivät kuulu yritysten ulkoisen tarkastuksen eli tilintarkastuksen piiriin eli tiedot ja luvut eivät ole yhtä lailla varmennettuja kuin esimerkiksi tilinpäätöksen luvut. Kilpailu sijoittajista ja hyvästä maineesta on kuitenkin kovaa, joten vastuullisuuden arvioiminen pelkästään vastuuraporttien perusteella ei välttämättä kerro yhtiöiden vastuullisen talousjohtamisen todellisuudesta.

Tutkimustulosten yhteenvetona voidaan todeta, että vastuullinen talousjohtaminen ilmenee yritysvastuuraporteissa taloudellisen vastuun osa-alueiden toteutumisen, hyvän hallintotavan ja johtamisrakenteen esittelyillä. Yhtiön koolla voidaan todeta olevan vaikutusta raportoinnin laajuuteen siten, että suurimmat yhtiöt raportoivat laajemmin verrattuna pienempiin. Käytännössä tutkimus tarjoaakin pintapuolisen katsauksen yritysten talousjohtamisen vastuullisuuteen, mutta eroja voi olla enemmänkin pintaa syvemmillä tai raportoiduissa asioissa voi olla puutteita ja kaunistelua. Etenkin ulkopuolisen tarkastuksen puuttuminen on painava syy suhtautua yritysvastuuraportteihin kriittisesti. Toisaalta rahoitusalan yritysten tarkka valvonta vaikuttaa siihen, että yhtiöiden taloudellinen vastuullisuus on luotettavaa ja hyvällä tasolla. Tulevaisuudessa voidaan odottaa kehittyneyttä yritysvastuuraportointia, joka voi olla erinomainen ja vertailukelpoinen arviointityökalu yritysten vastuullisuuden ja sen johtamisen selvittämiseen.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullinen tutkimus tulee olla lähtökohtaisesti objektiivisesti toteutettua, ja tutkimuksen havaintojen tulee olla puolueettomia ja luotettavia. Tutkimusprosessiin tulee varata riittävästi aikaa, mikä on pohja luotettavalle tutkimukselle. Luotettavuutta lisää myös tutkijan kattava ja perinpohjainen selvitys tutkimuksen kulusta, jossa tutkija selittää esimerkiksi aineistonkeruuprosessista ja tulosten analysoinnista. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Valmiita aineistoja käyttäessä tutkijan tulee suhtautua kriittisesti dokumentin asiasisältöön ja pohtia dokumentin tavoitteita ja mahdollisia puutteita. Puuttuvat asiat dokumenteissa voivat olla tutkimuksen kannalta jopa merkittävämpiä kuin niissä olevat asiat, sillä asioiden poisjättämisellä voi olla tärkeäkin merkitys. Myös lähteiden vertailu luo tutkimukselle luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden määrittäminen ei ole kuitenkaan yksiselitteistä ja sen arvioiminen on usein tulkinnanvaraista. (Kananen 2017.)

Tämän tutkimuksen luotettavuus perustuu edellä olevien tekijöiden huomioimiseen, eli objektiivisuuteen, puolueettomuuteen ja aineiston kriittiseen analysointiin. Tutkimuksen kulkua pyritään selittämään lukijalle mahdollisimman kattavasti ja ymmärrettävästi. Myös aineiston tuoreus tuo luotettavuutta ja ajankohtaisuutta tutkimuksen tuloksiin. Vuoden 2020 raportit oli juuri julkaistu tutkimuksen aloitushetkellä, eli aineisto on mahdollisimman ajantasaista.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää yleisenä katsauksena suomalaisten rahoitusalan pörssiyhtiöiden vastuullisesta talousjohtamisesta ja sen raportoinnista. Vastuullisen talousjohtamisen ilmiö on laaja ja koko ajan muuttuva, joten se mahdollistaa paljon erilaisia jatkotutkimusmahdollisuuksia. Aihetta voisi tutkia syvemmin esimerkiksi tekemällä yhtiöiden johdolle ja henkilöstölle haastatteluita, jolloin tutkittavasta ilmiöstä saadaan myös yhtiön sisäinen näkökulma. Yksi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi vastuullisen talousjohtamisen vaikutus yritysten taloudellisiin toimintoihin. Olisi mielenkiintoista tutkia, miten vastuuraporttien sisältö ja lupaukset näkyvät yritysten toiminnassa ja miten vastuullisuusteemoja edistetään ja kehitetään. Yrityksen koon vaikutusta raportoinnin laajuuteen voisi myös tutkia syvemmin ja perehtyä siihen, miksi ja miten yrityksen koko vaikuttaa yritysvastuuraportointiin.

Vertailu muihin toimialoihin toisi uusia ja mielenkiintoisia näkökulmia aiheeseen. Vertailua voisi suorittaa myös tutkimalla yritysvastuuraportteja useampien vuosien ajalta, jolloin voidaan selvittää yhtiöiden vastuullisen talousjohtamisen kehittyminen tietyllä ajanjaksolla. Opinnäytetyön laajuuden vuoksi aiheen ja tutkimusmenetelmien rajaamisessa tuli kuitenkin rajata pois paljon tekijöitä, jotta tutkimus voitiin toteuttaa annettujen aikataulujen ja resurssien puitteissa. Tutkimusaihetta voisikin syventää tulevaisuudessa esimerkiksi pro gradu -tutkielmaan ja väitöskirjaan, jolloin ilmiön ymmärtämiseen saadaan enemmän näkökulmia ja ymmärrystä.

LÄHTEET

Aktia Group 2020. Vuosi- ja vastuullisuuskertomus. Viitattu 1.6.2021
<https://www.aktia.com/fi/vuosi-ja-vastuullisuuskertomus2020>.

Aktia Group 2021. Luomme vaurautta yhdessä. Viitattu 13.5.2021
<https://www.op.fi/op-ryhma/tietoa-ryhmasta/op-lyhyesti>.

Chartered Institute of Management Accountants (CIMA). 2011. Ethics and the growing company. Teoksessa A. Jolly (toim.) The Growing Business Handbook. Philadelphia, PA: Kogan Page, 197–203.

Erma, J., Rasila, T. & Virtanen, O. 2017. Hyvä hallitustyö. Helsinki: Helsingin seudun kauppakamari / Helsingin Kamari Oy.

Finanssiala 2021. Hyvä pankkitapa. Viitattu 16.6.2021 <https://www.finanssiala.fi/aiheet/hyva-pankkitapa/>.

Finnwatch 2021. Yritysten verovastuullisuus. Viitattu 3.6.2021 <https://finnwatch.org/fi/teemat/491-yritysten-verovastuullisuus>.

GRI Standards 101 2016. GRI 101, Foundation. Viitattu 1.7.2021
<https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language/>.

Harmaala, M.-M. & Jallinoja, N. 2012. Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta. Helsinki: Talentum Media. E-kirja. Viitattu 26.4.2021 <https://luc.finna.fi/lapinamk/>, Alma Talent.

Hens, T. 2008. The Earnings Game with Behavioral Investors. Viitattu 1.7.2021
<https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1101505>.

Ikäheimo, S., Malmi, T. & Walden, R. 2019. Yrityksen laskentatoimi. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 12.5.2021 <https://luc.finna.fi/lapinamk/>, Alma Talent.

Jussila, M. 2010. Yhteiskuntavastuu. Nyt. Vantaa: Infor Oy.

Järvenpää, M., Järvenpää, M., Länsiluoto, A., Partanen, V. & Pellinen, J. 2017. Talousohjaus ja kustannuslaskenta. Helsinki: Sanoma Pro. E-kirja. Viitattu 20.5.2021 <https://luc.finna.fi/lapinamk/>, Ellibs.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. E-kirja. Viitattu 29.4.2021
<https://jyu.finna.fi/Record/jamk.993276444806251>.

Keskuskauppakamari. 2019. Toimiiko hyvä hallinnointi ja avoimuus pörssiyrityksissä -selvitys 2019. Viitattu 18.5.2021 <https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2020/05/cg-selvitys-2019-1.pdf>.

Knuutinen, R. 2020. Verosuunnittelun oikeudelliset ja yhteiskunnalliset rajat. Helsinki: Alma Talent Oy. E-kirja. Viitattu 5.6.2021 <https://luc.finna.fi/lapinamk/>, Alma Talent.

Koivuporras, T-L. 2008. Ihmiset ja pankki samaa maata? Yhteiskuntavastuun toteutuminen pankkisektorilla. Vaasan yliopisto. Aluetiede. Väitöskirja. Viitattu 3.7.2021 <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/7451>.

Kujala, J. 2007. Välittävä johtaminen: vuoropuhelua sidosryhmien kanssa. Business and Organization Ethics Network Vol. 12 No 2, 35–50. Viitattu 2.6.2021 http://ejbo.jyu.fi/articles/0801_2.html

Kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38.

Kuronen, M-L. 2012. Tiedon markkinoilla -pörssiyhtiön tuloksen hallintaa viestinnän keinoin. Media & viestintä 35, 56–77. Viitattu 30.6.2021 <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62882>.

Laki Finanssivalvonnasta 19.12.2008/878.

Makkonen, A. 2012. Vastuullinen luotonanto. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Messner, M. 2009. The limits of accountability. Accounting, Organizations and Society Vol. 34 Issue 8, 918-938. Viitattu 13.5.2021 <https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.07.003>.

Nokkala, J. 2018. Siirrykö yritysvastuuraportointi osaksi talouden tunnuslukuja? Tilisanomat 22.3.2018. Viitattu 26.4.2021 <https://tilisanomat.fi/kirjanpito/siirryko-yritysvastuu-raportointi-osaksi-talouden-tunnuslukuja>.

Oma Säästöpankki 2020a. Yhteiskuntavastuuraportti. Viitattu 2.6.2021 <https://sijoittaminen.omasp.fi/sites/default/files/attachments/OmaSp%20Yhteiskuntavastuuraportti%202020.pdf>.

Oma Säästöpankki 2020b. Vuosikertomus 2020. Viitattu 2.6.2021 <https://sijoittaminen.omasp.fi/sites/default/files/sijoittajalle/OmaSp%20Vuosikertomus%202020.pdf>.

Oma Säästöpankki 2021. Oma Säästöpankki. Viitattu 13.5.2021 <https://www.omasp.fi/fi/oma-saastopankki>.

OP-ryhmä 2020. OP-ryhmän vuosi 2020. Viitattu 7.6.2021 https://www.op-year2020.fi/contentassets/d2c16c8093d24ad79d783a5e6559f677/pdf/op_ryhman_vuosi_2020.pdf.

OP-ryhmä 2021. OP-ryhmä lyhyesti. Viitattu 13.5.2021 <https://www.op.fi/op-ryhma/tietoa-ryhmasta/op-lyhyesti>.

Pellinen, J. 2017. Talousjohtaminen. Helsinki: Alma Talent Oy. E-kirja. Viitattu 27.4.2021. <https://luc.finna.fi/lapinamk/>, Alma Talent.

Pääomasijoittajat 2017. Vastuullinen sijoittaminen pääomasijoitustoimialalla – suositus. Viitattu 2.8.2021 https://paaomasijoittajat.fi/wp-content/uploads/2019/02/FVCA-ESG-suositus_p%C3%A4ivitetty_Lyhennetty-nettisivuille_2019.pdf.

Ratsula, N. 2016. Compliance: eettinen ja vastuullinen liiketoiminta. Helsinki: Talentum Pro. E-kirja. Viitattu 15.5.2021 <https://luc.finna.fi/lapinamk/>, Alma Talent Bisneskirjasto.

Roberts, J. 2009. No one is perfect: The limits of transparency and an ethic for intelligent accountability. *Accounting, Organizations and Society*. Vol. 34 Issue 8, 957–970. Viitattu 13.5.2021 <https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.04.005>.

Sampo Group 2020. 2020 Yritysvastuuraportti. Viitattu 10.6.2021 https://www.sampo.com/globalassets/vuosi2020/konserni/sampo2020_yritysvastuuraportti.pdf.

Sampo Group 2021. Sampo-konserni. Viitattu 13.5.2021 <https://www.sampo.com/fi/tietoa-meista/sampo-konserni/>.

United Nations 2021. Sustainable development goals. Viitattu 25.8.2021 <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkkumaa, M. 2010. Yrityksen menestyksen mittarit: tunnusluvut, yrityksen hinnan määrittäminen ja tilinpäätösanalyysi. Helsinki: Yrityskirjat.

Ålandsbanken 2020a. Kestävyyssraportti. Viitattu 15.6.2021 https://www.alandsbanken.fi/uploads/pdf/fund/Koncern_Fondbolag_hallbarhetsrapport_finska_low_3574.pdf.

Ålandsbanken 2020b. Annual Report 2020. Viitattu 15.6.2021 <https://www.alandsbanken.fi/uploads/pdf/result/arsredovisn2020en.pdf>.

Ålandsbanken 2021. Ålandsbanken Abp. Viitattu 16.6.2021 <https://www.alandsbanken.fi/meista>.